

Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία

ΙΟΥΛΙΟΣ 2008

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία

Ιούλιος 2008

Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία

Πρώτη έκδοση: Ιούλιος 2008

© Ελληνική Ένωση Τραπεζών
Αμερικής 21α - 106 72 Αθήνα
Τηλ. Κέντρο 210.3386.500 • Fax: 210.3615.324
Website: <http://www.hba.gr>
E-mail: hba@hba.gr

ISBN 978-960-89900-3-6

Στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: Κατερίνα Ηλιοπούλου
Διόρθωση δοκιμών: Χάρις Γκότζη
Εκτύπωση: s.m. graphics adv. ΕΠΕ
Εξώφυλλο: Τίνα Σταματοπούλου

Σύμφωνα με το Ν. 2121/1993 και τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η μετάφραση, η αναπαραγωγή ή η αντιγραφή του παρόντος έργου, τμηματικά ή περιληπτικά, με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (γραφικό, ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, συμπεριλαμβανομένης της ηχογράφησης ή αποθήκευσής του σε βάση δεδομένων) χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών. Η απαγόρευση αυτή συμπεριλαμβάνει τη στοιχειοθεσία και σελιδοποίηση του εξωφύλλου και γενικότερα την όλη αισθητική εμφάνιση του βιβλίου.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
A. Οι όροι λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος	11
1. Η σύνθεση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και οι συνθήκες ανταγωνισμού σε αυτό	11
1.1. Εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παροχής τραπεζικών υπηρεσιών στην Ελλάδα	11
1.2. Αριθμός τραπεζών, μερίδια αγοράς και βαθμός συγκέντρωσης, τραπεζικά καταστήματα και εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών	13
2. Τραπεζικό σύστημα και ΑΕΠ, κεφαλαιοποίηση, μετοχολόγιο τραπεζών και ξένες άμεσες επενδύσεις στις ελληνικές τράπεζες	16
2.1. Τραπεζικό σύστημα και ΑΕΠ	16
2.2. Κεφαλαιοποίηση, μετοχολόγιο τραπεζών και ξένες άμεσες επενδύσεις στις ελληνικές τράπεζες	17
3. Διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών	18
4. Δανεισμός νοικοκυριών	24
4.1. Βαθμός χρέωσης	24
4.2. Καθυστερήσεις δανείων	26
4.3. Πολιτική δανεισμού	28
5. Τραπεζική στήριξη της επιχειρηματικότητας	28
5.1. Χρηματοδότηση και δανεισμός επιχειρήσεων	28
5.2. Στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο πλαίσιο των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων του Γ' και Δ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης	29
5.3. Χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας	31

6. Βασικοί οικονομικοί δείκτες των ελληνικών τραπεζών: αποδοτικότητα, κερδοφορία και λόγος δανείων προς καταθέσεις	32
6.1. Αποδοτικότητα	32
6.2. Κερδοφορία	32
6.3. Λόγος δανείων προς καταθέσεις	34
B. Ειδικά: Επίπεδο επιτοκίων και παράγοντες διαμόρφωσής τους	35
1. Επίπεδο επιτοκίων: Τι ισχύει σήμερα στην Ελλάδα και στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης	35
1.1. Επιτόκια δανεισμού	35
1.2. Επιτόκια καταθέσεων	39
1.3. Περιθώριο επιτοκίου	40
2. Παράγοντες διαμόρφωσης των επιτοκίων	41
2.1. Γενικές επισημάνσεις	41
2.2. Λόγοι απόκλισης των ελληνικών επιτοκίων από το μέσο όρο της ευρωζώνης	44
Γ. Η ευρύτερη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία και κοινωνία	51
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	51
2. Απασχολούμενοι στο τραπεζικό σύστημα και παροχές στους εργαζομένους	52
3. Φόροι που καταβάλλουν οι τράπεζες στο Ελληνικό Δημόσιο	55
4. Μερίσματα που καταβάλλουν οι τράπεζες στους μετόχους και χρηματιστηριακές εξελίξεις	58
5. Εταιρική κοινωνική ευθύνη	59
Κείμενα και μελέτες τεκμηρίωσης	61

Πρόλογος

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα υπέστη σταδιακά μεν, αλλά και με πλήρη αποτελεσματικότητα, ένα ριζικό μετασχηματισμό. Ειδικότερα:

- Καταργήθηκαν οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, καθώς και όλοι οι διοικητικοί περιορισμοί στους όρους λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος που ίσχυσαν σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου.
- Οι τράπεζες ειδικού σκοπού (κτηματικές, επενδυτικές, ναυτιλιακές) έπαψαν να υφίστανται, οι τράπεζες που τελούσαν υπό τον έλεγχο του Δημοσίου μετατράπηκαν σε ανώνυμες εταιρείες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών και μετοχολόγιο ένα ευρύ φάσμα ελλήνων και ξένων ιδιωτών και θεσμικών επενδυτών, ενώ καταργήθηκε και η συντριπτική πλειοψηφία των ειδικών προνομίων τα οποία απολάμβαναν οι εν λόγω τράπεζες.
- Απαγορεύτηκε η νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και η επιβολή της υποχρέωσης στις τράπεζες να επενδύουν υποχρεωτικά σημαντικότατο ποσοστό των καταθέσεών τους σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί η πρωτογενής και δευτερογενής αγορά αυτών των τίτλων και να απελευθερωθούν δανειακά κεφάλαια προς διοχέτευση σε παραγωγικές επενδύσεις.
- Ταυτόχρονα επετράπη σε όλες τις τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα η παροχή του συνόλου των επενδυτικών υπηρεσιών που προσφέρονται στις κεφαλαιαγορές, καθώς και η διαμεσολάβηση στην παροχή ασφαλιστικών υπηρεσιών.
- Τέλος, σχετικά πιο πρόσφατα (το 2003) απελευθερώθηκε πλήρως και η καταναλωτική πίστη.

Οι εξελίξεις αυτές, που δρομολογήθηκαν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και κορυφώθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990 (με την εξαίρεση της τελευταίας), υπήρξαν το συνδυαστικό αποτέλεσμα της προσαρμογής της χώρας μας στις συνθήκες λειτουργίας του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως από το 1993, καθώς και της προετοιμασίας για την ένταξή της στην ευρωζώνη, το 2001.

Οι ελληνικές τράπεζες ανταποκρίθηκαν με απόλυτη επιτυχία στην πρόκληση αυτής της απελευθέρωσης, η οποία είχε, μεταξύ άλλων παραγόντων, ως αποτέλεσμα και την αναβάθμιση της χώρας μας στην κατηγορία των οικονομικά ανεπτυγμένων. Μέσα από μια σειρά εξαγορών και συγχωνεύσεων, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, δημιουργήθηκαν ισχυροί τραπεζικοί όμιλοι, οι οποίοι λειτουργούν πλέον με όρους οικονομίας της αγοράς και στόχο τη μεγιστοποίηση των αποδόσεων για τους μετόχους τους – πάντοτε κάτω από τους όρους που θέτει το πλαίσιο της σύγχρονης εταιρικής διακυβέρνησης, οι απαιτήσεις για εταιρική κοινωνική ευθύνη και η ανάγκη διασφάλισης ομαλών εργασιακών σχέσεων – και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Τόσο το εύρος των παρεχομένων υπηρεσιών όσο και η αποδοτικότητα του τραπεζικού κλάδου παρουσίασαν αξιοσημείωτη βελτίωση, με αύξηση του όγκου των συναλλαγών, αύξηση της παραγωγικότητας και δραστική μείωση των επιτοκίων δανεισμού σε όλες τις κατηγορίες χορηγήσεων. Σημαντική διαρθρωτική εξέλιξη έλαβε χώρα και στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου, τόσο για μετοχικούς όσο και για ομολογιακούς τίτλους (του Ελληνικού Δημοσίου και επιχειρήσεων).

Ταυτόχρονα, οι ελληνικές τράπεζες διεθνοποιήθηκαν. Σημαντικό ποσοστό των μετοχών των περισσότερων από αυτές κατέχεται από ξένους επενδυτές, ιδιώτες και θεσμικούς, ενώ δύο σημαντικού μεγέθους τράπεζες που τελούσαν υπό τον έλεγχο του Ελληνικού Δημοσίου εντάχθηκαν σε μεγάλους ευρωπαϊκούς τραπεζικούς ομίλους, ως θυγατρικές τους επιχειρήσεις. Παράλληλα, οι ελληνικές τράπεζες ανέπτυξαν, και συνεχίζουν να αναπτύσσουν περαιτέρω, ένα ευρύ δίκτυο θυγατρικών και υποκαταστημάτων σε όλες τις χώρες της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης, την Τουρκία, την Αίγυπτο, και πρόσφατα και σε χώρες της Βορειο-ανατολικής Ευρώπης, αυξάνοντας το εύρος των δραστηριοτήτων τους, διασφαλίζοντας τη διαφοροποίηση των κινδύνων του χαρτοφυλακίου τους και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της οικονομίας και των εν λόγω χωρών.

Αξίζει, επίσης, να επισημανθεί ότι οι ελληνικές τράπεζες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, λειτουργούν σε ένα ιδιαίτερα αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο – από τα αυστηρότερα που ισχύουν για επιχειρήσεις στις οικονομίες της αγοράς – το οποίο διαμορφώθηκε και συνεχίζει να διαμορφώνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου και των βέλτιστων εποπτικών πρακτικών που ισχύουν διεθνώς. Μέσω αυτού του ρυθμιστικού πλαισίου, το οποίο διαμορφώθηκε σταδιακά μετά την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, επιδιώκεται, και έχει πράγματι διασφαλιστεί, η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολό του, η ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης των φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, η αποτελεσματικότητα των κεφαλαιαγορών και των συστημάτων πληρωμών, η προστασία των καταναλωτών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, καθώς και η πρόληψη και καταστολή των οικονομικών εγκλημάτων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Αυτό έχει, βέβαια, ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της αξιοπιστίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, καθώς λειτουργεί, πλέον, σύμφωνα με τα βέλτιστα ευρωπαϊκά και διεθνή ρυθμιστικά πρότυπα. Ταυτόχρονα, όμως, πρέπει να είναι γνωστό ότι οι ελληνικές τράπεζες και οι επιχειρήσεις των ομίλων τους, εκτός από τη «γενική εποπτεία» στην οποία υπόκεινται, όπως όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρήσεων, ενδεικτικά για θέματα ελεύθερου ανταγωνισμού, προστασίας προσωπικών δεδομένων και ελέγχου των επικοινωνιών, υπόκεινται, επιπλέον, και στην «ειδική εποπτεία»:

- της Τράπεζας της Ελλάδος ως προς τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων πληρωμών και της διαφάνειας των συναλλαγών των τραπεζών με την πελατεία τους,
- της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς τόσο κατά την παροχή από τις τράπεζες επενδυτικών υπηρεσιών όσο και σε σχέση με την ιδιότητά τους ως εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρειών,

- της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης, ως προς την εφαρμογή των διατάξεων για την αδειοδοσία και προληπτική εποπτεία των ασφαλιστικών εταιρειών,
- της Αρχής για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ως προς την εφαρμογή της συναφούς νομοθεσίας, και
- της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης, αναφορικά με την εφαρμογή της πλειοψηφίας των διατάξεων του δικαίου της προστασίας του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Αντίστοιχα ισχύουν, βέβαια, και σε όλες τις υπόλοιπες χώρες όπου υπάρχει παρουσία των ελληνικών τραπεζών μέσω θυγατρικών και υποκαταστημάτων.

Με την παρούσα μελέτη, η Ελληνική Ένωση Τραπεζών (ΕΕΤ) επιδιώκει να αναδείξει, συνοπτικά μεν αλλά με πλήρη τεκμηρίωση και την προσήκουσα ανάλυση:

- τους όρους λειτουργίας του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος (ενότητα Α),
- το επίπεδο των τραπεζικών επιτοκίων με ειδική αναφορά στους παράγοντες διαμόρφωσής τους (ενότητα Β), καθώς και
- την ευρύτερη σημαντική συμβολή που έχει η λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και την ενίσχυση της ελληνικής κοινωνίας (ενότητα Γ).

Θέλω να ευχαριστήσω τη Γενική Γραμματεία της ΕΕΤ και τα τραπεζικά στελέχη που είχαν ενεργό ανάμειξη στη διαμόρφωση αυτής της μελέτης, η οποία ευελπιστώ να αποτελέσει σημείο εκκίνησης ενός γόνιμου δημόσιου διαλόγου.

Τάκης Αράπογλου

Πρόεδρος ΕΕΤ

A. Οι όροι λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

1. Η σύνθεση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και οι συνθήκες ανταγωνισμού σε αυτό

1.1. Εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παροχής τραπεζικών υπηρεσιών στην Ελλάδα

Λόγω της παγκοσμιοποίησης της τραπεζικής αγοράς και των δυνατοτήτων που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία των επικοινωνιών, οι έλληνες συναλλασσόμενοι μπορούν σήμερα να αναζητούν και να επιλέγουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες από έναν πολύ μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων και τους ανά τον κόσμο ανταποκριτές ή συνεργάτες τους. Στοιχεία για τις κατηγορίες φορέων παροχής τραπεζικών υπηρεσιών στην Ελλάδα δημοσιεύει τακτικά η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ). Η πιο πρόσφατη σχετική δημοσίευση¹ περιέχει πίνακες και καταλόγους σύμφωνα με τους οποίους τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες προσφέρονται σήμερα στην Ελλάδα από 397 πιστωτικούς οργανισμούς, τους οποίους η ΤτΕ ταξινομεί ως εξής:

- 64 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα (βλέπε κατωτέρω υπό α),
- 283 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες χωρίς εγκατάσταση (υπό β), και
- 50 λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος (υπό γ).

(α) Πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύει η ΤτΕ, το Μάρτιο του 2008, στην Ελλάδα ήταν εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 64 πιστωτικά ιδρύματα, εκ των οποίων:

- 35 πιστωτικά ιδρύματα (19 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 23 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,

¹ Βλέπε στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bankofgreece.gr/epopteia/Epopteia-D.asp>

- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

(β) Πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες εξ αποστάσεως

Επιπλέον των 64 πιστωτικών ιδρυμάτων (ελληνικών και υποκαταστημάτων αλλοδαπών) που έχουν μόνιμη εμπορική παρουσία στην Ελλάδα, τραπεζικές υπηρεσίες (πληρωμών ή χρηματοδότησης) προς ελληνικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα δύνανται, επίσης, να παρέχουν, και παρέχουν (έστω ακόμα και σε περιορισμένη έκταση), 283 πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ),² εποπτεύονται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής τους και, κατά τα προβλεπόμενα από το ν. 3601/2007, έχουν απλώς γνωστοποιήσει στην Τράπεζα της Ελλάδος «ενδιαφέρον παροχής υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση». Η κατανομή τους ανά χώρα προέλευσης έχει ως εξής (Δεκέμβριος 2007):

Χώρα Προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων	Χώρα Προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων
Αυστρία	22	Λιχτενστάιν	2
Βέλγιο	4	Λουξεμβούργο	30
Γαλλία	33	Μάλτα	3
Γερμανία	43	Νορβηγία	3
Δανία	6	Ολλανδία	19
Ηνωμένο Βασίλειο	67	Ουγγαρία	2
Ιρλανδία	25	Πολωνία	1
Ισλανδία	1	Πορτογαλία	3
Ισπανία	4	Σουηδία	2
Ιταλία	6	Φινλανδία	4
Κύπρος	3		
		Σύνολο	283
<i>Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακες Εποπτευομένων Ιδρυμάτων, Δεκέμβριος 2007</i>			

² Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος περιλαμβάνει τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία.

(γ) Λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Επιπλέον των προαναφερθέντων (υπό α και β) πιστωτικών ιδρυμάτων, στην Ελλάδα λειτουργούν άλλες 50 εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι οποίες εξειδικεύονται στην παροχή συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (εκτός της αποδοχής καταθέσεων από το κοινό, υπηρεσία που σύμφωνα με τη νομοθεσία επιτρέπεται να παρέχεται μόνον από τα πιστωτικά ιδρύματα) και εποπτεύονται, επίσης, από την Τράπεζα της Ελλάδος. Η κατανομή τους, ανά κατηγορία επιχειρήσεων, έχει ως εξής:

	Αριθμός Εταιρειών
Ανταλλακτήρια Συναλλάγματος	12
Εταιρείες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	14
Εταιρείες Πρακτορείας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων	4
Εταιρείες Παροχής Πιστώσεων	2
Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (χωρίς εγκατάσταση)	7
Χρηματοδοτικά Ιδρύματα (χωρίς εγκατάσταση)	1
Εταιρείες Διαμεσολάβησης στη Μεταφορά Κεφαλαίων	10
Σύνολο	50

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακες Εποπτευομένων Ιδρυμάτων, Δεκέμβριος 2007

1.2. Αριθμός τραπεζών, μερίδια αγοράς και βαθμός συγκέντρωσης, τραπεζικά καταστήματα και εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών

1.2.1. Αριθμός τραπεζών

Από το 2001, όταν άρχισαν να δημοσιεύονται συγκρίσιμα στατιστικά στοιχεία,³ ο συνολικός αριθμός των τραπεζών στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 κρατών μελών (εφεξής ΕΕ-25) μειώθηκε σημαντικά. Συγκεκριμένα, το 2004 ανερχόταν σε 8.374, ενώ το 2001 ήταν 9.363, παρουσίασε δηλαδή μείωση της τάξεως του 10,5%. Η μείωση αυτή οφείλεται στη συνέχιση της τάσης για εξαγορές και συγχωνεύσεις στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα, λαμβανομένου υπόψη, μεταξύ άλλων, και του γεγονότος ότι ο αριθμός των τραπεζών σε ορισμένα κράτη μέλη (όπως η Γερμανία, η Αυστρία, η Ισπανία και η Ιταλία) είναι πολύ μεγάλος για ιστορικούς λόγους.

Στην Ελλάδα, αντίστοιχα, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, η κατάσταση παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη (61 τράπεζες το 2001, 62 το 2004, 61 το 2005 και 64 το Μάιο του 2008 σύμφωνα με τα προαναφερθέντα).

³ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Differences in MFI interest rates across euro area countries, September 2006.

1.2.2. Μερίδια αγοράς και βαθμός συγκέντρωσης

Στην Ελλάδα το μερίδιο αγοράς των 5 μεγαλύτερων τραπεζών διαμορφώθηκε το 2006 σε:

- 66,3% (έναντι 65,6% το 2005) σε όρους ενεργητικού,
- 63,9% στις χορηγήσεις, και
- 65,8% στις καταθέσεις (έναντι 66,1% και 65,5% αντίστοιχα, το 2005)

εμφανίζοντας ελαφρά ενίσχυση του βαθμού συγκέντρωσης κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με βάση το ενεργητικό των 5 μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών, μολονότι εμφανίζεται υψηλότερος από το γενικό μέσο όρο του συνόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-25), παραμένει αισθητά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο βαθμό συγκέντρωσης σε διάφορα κράτη μέλη της ευρωζώνης, όπως η Ολλανδία (85,1%), το Βέλγιο (84,4%), η Φινλανδία (82,3%), η Μάλτα (71,4%), η Κύπρος (69,2%) και η Πορτογαλία (67,9%). Πολύ χαμηλότερος (μεταξύ 22% και 40,4%, βάσει του ενεργητικού των πέντε (5) μεγαλύτερων τραπεζών) είναι ο βαθμός συγκέντρωσης μόνο σε κράτη μέλη, τα οποία:

- είτε λειτουργούν ως διεθνή χρηματοπιστωτικά κέντρα (όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και το Λουξεμβούργο)
- είτε, όπως μόλις προαναφέρθηκε, για ιστορικούς λόγους, διαθέτουν ένα πολύ μεγάλο δίκτυο συνεταιριστικών και αποταμιευτικών τραπεζών (όπως η Γερμανία, η Αυστρία, η Ισπανία και η Ιταλία), συνθήκες που δεν συντρέχουν για τη χώρα μας.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο δείκτης συγκέντρωσης Herfindahl⁴ για την Ελλάδα ανήλθε το 2006 σε 1.101, οριακά αυξημένος έναντι 1.096 το 2005, εξαιτίας κυρίως των συγχωνεύσεων που έλαβαν χώρα μεταξύ μικρού και μεσαίου μεγέθους (πριν τις συγχωνεύσεις) τραπεζών.⁵ Την ίδια χρονιά, δηλαδή το 2006, ο δείκτης συγκέντρωσης Herfindahl ανήλθε για τα 25 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε 1.118 (2005: 1.153) και για τα 12 κράτη μέλη της ευρωζώνης σε 971 (2005: 1.001).⁶

⁴ Τιμές του δείκτη χαμηλότερες του 1.000 υποδηλώνουν χαμηλή συγκέντρωση, από 1.000 μέχρι 1.800 μέτρια, και από 1.800 και πάνω υψηλή συγκέντρωση.

⁵ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006, σελ. 328 και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, EU Banking Structures, Οκτώβριος 2007.

⁶ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, EU Banking Structures, Οκτώβριος 2007.

1.2.3. Τραπεζικά καταστήματα και εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών

Ο αριθμός καταστημάτων των τραπεζών στην Ελλάδα αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια (2006: 3.637, 2005: 3.543, 2001: 3.134), σε αντίθεση με την πτωτική τάση που παρατηρήθηκε τόσο στα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE-25 - 2005: 201.259, 2001: 206.724) όσο και της ευρωζώνης (EE-12 - 2005: 168.983, 2001: 175.191). Η εξέλιξη αυτή αντανακλά εν μέρει την προτίμηση της πελατείας των τραπεζών στην Ελλάδα για την πραγματοποίηση τραπεζικών συναλλαγών κυρίως μέσω των καταστημάτων. Τα επόμενα χρόνια θα πρέπει, μάλλον, να αναμένεται περαιτέρω αύξηση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων, λαμβάνοντας υπόψη ότι το 2006 αντιστοιχούσε ένα τραπεζικό κατάστημα για κάθε 3.005 Έλληνες, τη στιγμή που ο αντίστοιχος μέσος όρος στην EE-12 και στην EE-25 ήταν 1.744 και 2.183 κάτοικοι ανά κατάστημα, αντίστοιχα.

Παράλληλα με την αύξηση του αριθμού καταστημάτων, σημαντική και συστηματική υπήρξε η προσπάθεια των εγκατεστημένων στη χώρα μας τραπεζών να αναπτύξουν εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, όπως οι αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (ATM), η τηλεφωνική τραπεζική (phone banking) και η ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking). Η προσπάθεια αυτή απέφερε σημαντικά αποτελέσματα τόσο ως προς την αύξηση του αριθμού των ATM κατά 7% (2006: 6.667, 2005: 6.230),⁷ όσο και ως προς την αναβάθμιση και τη διεύρυνση των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω αυτών, καθώς πέραν των παραδοσιακών υπηρεσιών κατάθεσης και ανάληψης μετρητών και ερώτησης υπολοίπου, είναι πλέον δυνατή η πραγματοποίηση ποικίλων τραπεζικών συναλλαγών, όπως η μεταφορά κεφαλαίων σε λογαριασμούς τρίτων, η πληρωμή οφειλών από πιστωτικές κάρτες, καθώς και η πληρωμή λογαριασμών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας.⁸

Εντυπωσιακή υπήρξε, τέλος, λαμβανομένων υπόψη των αναλογιών, η αύξηση των εγγεγραμμένων χρηστών⁹ στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής που έχουν αναπτύξει οι ελληνικές τράπεζες. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤ, στο τέλος του 2007, σχεδόν 1.000.000 φυσικά και νομικά πρόσωπα ήταν εγγεγραμμένοι χρήστες σε υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής, όταν το Δεκέμβριο του 2006 ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 800.000 και το Δεκέμβριο του 2004 δεν υπερέβαινε τις 100.000.

⁷ Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, ο αριθμός των ATM, στις 31 Δεκεμβρίου 2007, ανερχόταν σε 7.270 σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια.

⁸ Έκθεση Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006, σελ. 329.

⁹ Ως εγγεγραμμένοι χρήστες ορίζονται οι πελάτες των τραπεζών που μπορούν να κάνουν συναλλαγές αξίας μέσω internet banking, είτε μέσω κωδικού (user name) συσχετισμένου με καταθετικό λογαριασμό, είτε μέσω κωδικού (user name) συσχετισμένου με κάρτα.

2. Τραπεζικό σύστημα και ΑΕΠ, κεφαλαιοποίηση, μετοχολόγιο τραπεζών και ξένες άμεσες επενδύσεις στις ελληνικές τράπεζες

2.1. Τραπεζικό σύστημα και ΑΕΠ

Η άμεση και μόνο συμβολή του τραπεζικού συστήματος στο ΑΕΠ της χώρας υπερβαίνει το 4% (Πίνακας 1). Στο ποσοστό αυτό δεν συνυπολογίζονται τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα που έχει για όλους τους λοιπούς τομείς της οικονομίας η λειτουργία των τραπεζών ως φορέων διαμεσολάβησης μεταξύ των αποταμιευτών και των επενδυτών, ως φορέων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών στις κεφαλαιαγορές και ως διαύλου διενέργειας πληρωμών χωρίς τη χρήση μετρητών. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, η συμβολή του τραπεζικού τομέα στην αναπτυξιακή δυναμική που επιδεικνύει η ελληνική οικονομία αυξάνεται σταθερά. Αυτό οφείλεται σε τρεις κυρίως λόγους:

- πρώτον, στην επιτυχή προσαρμογή των ελληνικών τραπεζών στο παγκοσμιοποιημένο και εξόχως ανταγωνιστικό χρηματοπιστωτικό περιβάλλον,
- δεύτερον, στο γεγονός ότι διασφαλίζουν για την οικονομία συνθήκες χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, και
- τρίτον, στην παροχή εκ μέρους τους σύγχρονων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και διαρκώς χαμηλότερου συνολικού κόστους.

2002	4,14
2003	3,60
2004	3,92
2005	3,95
2006	4,22

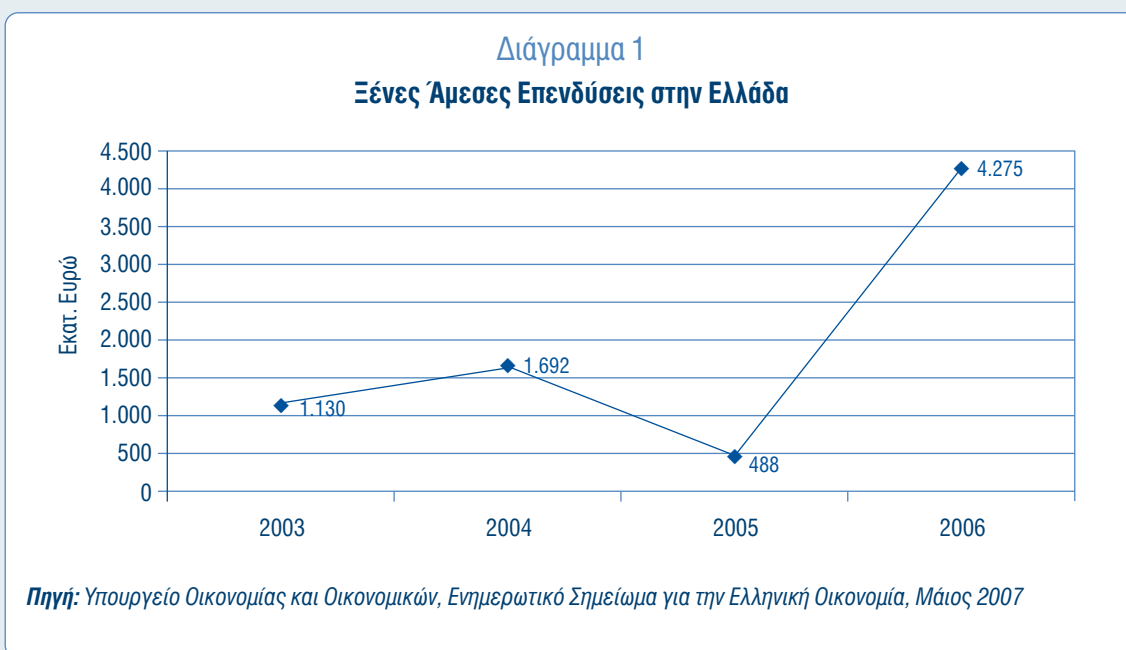
*Περιλαμβάνονται οι τράπεζες και οι λοιποί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί
Πηγή: ΕΣΥΕ, Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά κλάδο, 2000-2006

2.2. Κεφαλαιοποίηση, μετοχολόγιο τραπεζών και ξένες άμεσες επενδύσεις στις ελληνικές τράπεζες

Η κεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών ανερχόταν, στις 30 Ιουνίου 2008, στα 45 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 35,2% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Το μετοχολόγιο των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών τραπεζών συντίθεται από ιδιώτες, Έλληνες και ξένους θεσμικούς επενδυτές, ασφαλιστικά ταμεία, καθώς και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα (σε διαρκώς μειούμενο ποσοστό), χαρακτηρίζεται από έντονη διασπορά, καθώς και από ενισχυμένη καθημερινή διαπραγματευσιμότητα.

Το γεγονός αυτό αποδεικνύει έμπρακτα την εμπιστοσύνη των επενδυτών, κάθε κατηγορίας, στις επιχειρηματικές επιλογές των ελληνικών τραπεζών, στην αποτελεσματικότητά τους, στην εξωστρέφεια την οποία έχουν επιδείξει και συνεχίζουν να επιδεικνύουν με συνέπεια, καθώς και στις προοπτικές περαιτέρω οργανικής ανάπτυξης και κερδοφορίας τους. Η παρατήρηση αυτή βασίζεται σε στοιχεία που καταγράφηκαν σε όλη τη διάρκεια της τελευταίας εξαετίας, ισχύει, όμως, ακόμα και στην τρέχουσα χρηματιστηριακή συγκυρία, η οποία είναι ιδιαίτερα επιβαρυνμένη λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής αναταραχής που εκδηλώθηκε από το καλοκαίρι του 2007 και έχει πλήξει το σύνολο των οργανωμένων αγορών ανά την υφήλιο.

Ταυτόχρονα, η αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος εξακολουθεί να συντελείται παράλληλα με την αυξανόμενη διεθνοποίησή του. Μεγάλες ξένες εταιρείες, όπως, π.χ., η Crédit Agricole, η Société Générale, ο γαλλικός όμιλος AXA και η Dubai Financial, έχουν ήδη εισέλθει στον ελληνικό τραπεζικό (και εν γένει χρηματοπιστωτικό) κλάδο με εξαγορές που ξεπερνούν τα 4,5 δισ. ευρώ (Διάγραμμα 1). Αυτό υποδηλώνει ότι η διεθνής αγορά διαβλέπει ότι η ελληνική οικονομία αποτελεί το εν δυνάμει χρηματοπιστωτικό κέντρο της ΝΑ Ευρώπης.

Στο σύνολό τους, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών¹⁰ οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα ανήλθαν, το 2006, σε 4,275 δισεκατομμύρια ευρώ (Διάγραμμα 1), εκ των οποίων το 71,5% περίπου, δηλαδή 2,655 δισ. ευρώ αφορούσαν:

- την εξαγορά ποσοστού 70% (2,1 δισ. ευρώ) της Εμπορικής Τράπεζας από την Crédit Agricole, η οποία αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους χρηματοπιστωτικούς ομίλους της Ευρώπης και του κόσμου, και
- την εξαγορά ποσοστού 100% (255 εκατ. ευρώ) της ALPHA Ασφαλιστικής από τον όμιλο AXA, ο οποίος κατέχει ηγετική θέση στον τομέα της κάλυψης χρηματοπιστωτικών κινδύνων, δραστηριοποιείται σε 19 ευρωπαϊκές χώρες και απασχολεί περισσότερους από 90.000 εργαζομένους.¹¹

3. Διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών

Οι ελληνικές τράπεζες έχουν εδραιώσει και συνεχίζουν να επεκτείνουν τη διεθνή παρουσία τους, ιδίως σε χώρες της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης, ενόψει και της ευρωπαϊκής προοπτικής των περισσότερων από τις χώρες αυτές. Σήμερα, οι ελληνικές τράπεζες δραστηριοποιούνται πλέον σε 15 χώρες μέσω 45 θυγατρικών τραπεζών και υποκαταστημάτων (Πίνακας 2).

Η δραστηριότητα αυτή είχε ξεκινήσει λόγω της ανάγκης τραπεζικής στήριξης της αυξημένης ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ευρύτερη αυτή γεωγραφική περιοχή. Σταδιακά, όμως, τα περιθώρια διασυνοριακής ανάπτυξης των ελληνικών τραπεζών διευρύνθηκαν αυτοτελώς, ιδίως όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών λιανικής τραπεζικής και χρηματοδότησης επιχειρήσεων στην εν λόγω περιοχή αλλά και ευρύτερα.

Ενδεικτικό της επιτυχούς προσπάθειας επέκτασης των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό αποτελεί το γεγονός ότι η συμβολή των εσόδων από τις δραστηριότητες στη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη και την Τουρκία υπήρξε, το πρώτο εννεάμηνο του 2007, ιδιαίτερα σημαντική και διευρυμένη (18%) σε σχέση με το 2006 (12%) και το 2005 (7,5%).¹²

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι πέραν των λοιπών πλεονεκτημάτων της, η γεωγραφική διάχυση προσφέρει επίσης τη δυνατότητα περαιτέρω διασποράς των αναλαμβανόμενων συνολικών κινδύνων.

¹⁰ Fact Sheet on the Greek Economy, January 2007 και Ενημερωτικό Σημείωμα για την Ελληνική Οικονομία, Δεκέμβριος 2007.

¹¹ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <http://www.axa.com/en/> και <http://www.alpha.gr/page/default.asp?la=1&id=4952>

¹² Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 114 και Έκθεση Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006, σελ. 329.

Πίνακας 2
Παρουσία ελληνικών τραπεζών¹³ στην αλλοδαπή μέσω θυγατρικών και υποκαταστημάτων¹⁴
Στοιχεία 31.12.2007

Τράπεζα	Χώρα	Επωνυμία
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1. Αίγυπτος	National Bank of Greece SA (Υποκατάστημα)
	2. Αλβανία	National Bank of Greece Sa (Θυγατρική)
	3. Βουλγαρία	United Bulgarian Bank AD (Θυγατρική)
	4. Η. Βασίλειο	National Bank of Greece SA (Υποκατάστημα)
	5. Κύπρος	National Bank of Greece (Cyprus) LTD (Θυγατρική)
	6. Ν. Αφρική	The South African Bank of Athens (Θυγατρική)
	7. ΠΓΔΜ	Stopanska Banka AD- Skopje (Θυγατρική)
	8. Ρουμανία	Banca Romaneasca SA (Θυγατρική)
	9. Σερβία	Vojvodjanska Banka Ad Beograd (Θυγατρική)
	10. Τουρκία	Finansbank Sa (Θυγατρική)
EFG EUROBANK ERGASIAS	1. Βουλγαρία	Bulgarian Post Bank AD (Θυγατρική)
	2. Η. Βασίλειο	Eurobank EFG (Υποκατάστημα)
	3. Κύπρος	Eurobank EFG (Θυγατρική)
	4. Λουξεμβούργο	EFG Private Bank (Luxembourg) S.A. (Θυγατρική)
	5. Ουκρανία	Universal Bank (Θυγατρική)
	6. Πολωνία	Polbank EFG (Υποκαταστήματα)
	7. Ρουμανία	BancPost S.A. (Θυγατρική)
	8. Σερβία	Eurobank EFG Stedionica A.D. Beograd (Θυγατρική)
	9. Τουρκία	Tekfen Bank (Θυγατρική)
ALPHA BANK	1. Αλβανία	ALPHA BANK (Υποκαταστήματα)
	2. Βουλγαρία	ALPHA BANK (Υποκαταστήματα)
	3. Η. Βασίλειο	ALPHA BANK London (Θυγατρική)
		ALPHA BANK Jersey (Θυγατρική της ALPHA BANK London)
	4. Κύπρος	ALPHA BANK CYPRUS LTD (Θυγατρική)
	5. Ουκρανία	OJSC Astra Bank (Θυγατρική)
	6. ΠΓΔΜ	ALPHA BANK AD SKOPJE (Θυγατρική)
	7. Ρουμανία	ALPHA BANK Romania (Θυγατρική)
8. Σερβία	ALPHA BANK Srbija (Θυγατρική)	

¹³ Η σειρά με την οποία αναφέρονται στο εξής οι τράπεζες και οι όμιλοί τους προσδιορίστηκε με βάση το μέγεθος ενεργητικού τους, όπως αυτό εμφανίζεται στους δημοσιευμένους ισολογισμούς τους 1.1-31.12.2006.

¹⁴ Η Τράπεζα Πειραιώς λειτουργεί, από τις αρχές του 2008, Γραφείο Αντιπροσωπείας στη Ρωσία. Η Εθνική Τράπεζα λειτουργεί Γραφείο Αντιπροσωπείας στην Αυστραλία.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	1. Αίγυπτος	Piraeus Bank Egypt SAE (Θυγατρική)
	2. Αλβανία	Tirana Bank I.B.C. (Θυγατρική)
	3. Βουλγαρία	Piraeus Bank Bulgaria AD (Θυγατρική)
	4. Η. Βασίλειο	Piraeus Bank (Υποκατάστημα)
	5. ΗΠΑ	Marathon National Bank of N.Y. (Θυγατρική)
	6. Κύπρος	Τράπεζα ΠΕΙΡΑΙΩΣ Κύπρου LTD (Θυγατρική) ¹⁵
	7. Ουκρανία	International Commerce Bank (Θυγατρική)
	8. Ρουμανία	Piraeus Bank Romania (Θυγατρική)
	9. Σερβία	Piraeus Bank AD Beograd (Θυγατρική)
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1. Αλβανία	Emporiki Bank (Albania) SA (Θυγατρική)
	2. Βουλγαρία	Emporiki Bank (Bulgaria) AD (Θυγατρική)
	3. Η. Βασίλειο	Emporiki Bank (Υποκατάστημα)
	4. Κύπρος	Emporiki Bank (Κύπρος) (Θυγατρική)
	5. Ρουμανία	Emporiki Bank (Romania) SA (Θυγατρική)
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1. Γερμανία	ATEbank (Υποκατάστημα)
	2. Ρουμανία	ATEbank Romania (Θυγατρική)
<i>Πηγή: Δημοσιευμένα στοιχεία τραπεζών</i>		

Σε επίπεδο επιχειρηματικών εξελίξεων κατά το 2006, τέσσερις μεγάλοι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι προχώρησαν σε εξαγορά τραπεζών στο εξωτερικό συνολικής επένδυσης 3,07 δισ. ευρώ (Πίνακας 3).

¹⁵ Έναρξη λειτουργίας στις 4.1.2008.

Πίνακας 3				
Εξαγορές αλλοδαπών τραπεζών που πραγματοποιήθηκαν από τις ελληνικές τράπεζες το 2006				
	Εξαγοράζων	Αριθμός Καταστημάτων	Αριθμός Προσωπικού	Επένδυση (δισ. ευρώ)
Βουλγαρία DZI Bank	EFG EUROBANK ERGASIAS	174	1.300	0,16
Ουκρανία Universal Bank	EFG EUROBANK ERGASIAS	32	480	0,05
Ρουμανία MindBank ¹⁶	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	12	262	0,05
Σερβία Vojvodjanska	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	175	2.406	0,36
AIK Bank ¹⁷	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	48	384	0,10
Τουρκία Finansbank	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	328	8.500	2,21
Tekfenbank	EFG EUROBANK ERGASIAS	31	557	0,14
ΣΥΝΟΛΟ		800	13.890	3,07
<i>Πηγή: Στοιχεία τραπεζών σε ΕΕΤ</i>				

Οι ελληνικές τράπεζες κατέχουν ήδη σημαντική θέση στα τραπεζικά συστήματα των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Τουρκίας (Πίνακας 4). Στις χώρες που δραστηριοποιούνται σήμερα οι ελληνικές τράπεζες, μέσω θυγατρικών και υποκαταστημάτων, διαθέτουν ήδη ένα δίκτυο καταστημάτων που προσεγγίζει τις 3.000 μονάδες (Πίνακας 5), με προσωπικό άνω των 42.000 άμεσα απασχολουμένων (Πίνακας 6), συνεχίζοντας:

- να στηρίζουν την εξωστρέφεια και τις διασυνорιακές πρωτοβουλίες των ελληνικών επιχειρήσεων, και
- να παρέχουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στο Δημόσιο, τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις στις χώρες εγκατάστασης.

¹⁶ Το Μάιο του 2007 η Mindbank μετονομάστηκε σε ATEbank Romania. Στις 31.12.2007 το ποσοστό συμμετοχής της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος ανερχόταν στο 87,21%.

¹⁷ Το ποσοστό συμμετοχής της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος στην AIK Bank στις 31.12.2007 ανερχόταν στο 20,83%.

Πίνακας 4

Διεθνής παρουσία των ελληνικών τραπεζών στις χώρες της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης και στην Τουρκία.
Βασικοί δείκτες 2006

Εκατομμύρια €	Σύνολο Ενεργητικού		Χορηγήσεις		Κέρδη Προ Φόρων		Μερίδιο Αγοράς ¹⁸ (%)	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Αλβανία	727	855	346	555	17,3	18,9	17,5	19
Βουλγαρία	3.350	5.109	2.204	3.116	89,3	120,1	19,9	23,6
ΠΓΔΜ	612	828	254	383	5,1	16,2	26,8	32,3
Ρουμανία	4.050	7.462	2.108	3.612	38,4	49	11,6	14,5
Σερβία	945	2.501	584	1.339	4,2	8,1	10,5	18,7
Τουρκία	—	9.601	—	5.995	—	476,2	—	3,7
ΣΥΝΟΛΟ	9.684	26.355	5.496	14.999	154,3	688,4	3,1	7,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, 2006 Greek Banking Sector Review, Οκτώβριος 2007

Πίνακας 5

ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ (31.12.2007)

	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	EFG EUROBANK ERGASIAS	ALPHA BANK	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Αίγυπτος	1			53		
Αλβανία	24		20	39	19	
Βουλγαρία	229	233	80	76	22	
Γερμανία						1
Η. Βασίλειο	2	1	2	1	1	
ΗΠΑ				14		
Κύπρος	16	1	33	4	12	
Λουξεμβούργο		1				
Ν. Αφρική	10					
Ουκρανία		78		86		
ΠΓΔΜ	60		15			
Πολωνία		254				
Ρουμανία	122	255	125	110	17	12
Σερβία	204	106	130	45		
Τουρκία	413	36				
ΣΥΝΟΛΟ	1.081	965	405	429	71	13

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 2.964 Καταστήματα σε 15 χώρες

Πηγή: Δημοσιευμένα αποτελέσματα χρήσης τραπεζών για το έτος 2007

¹⁸ Σε όρους συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος κάθε χώρας.

Πίνακας 6
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (31.12.2007)

	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	EFG EUROBANK ERGIASIAS	ALPHA BANK	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Αίγυπτος				μ.δ.*		
Αλβανία	262		173	μ.δ.	145	
Βουλγαρία	2.841	μ.δ.	543	μ.δ.	135 ¹⁹	
Γερμανία						μ.δ.
Η. Βασίλειο			μ.δ.	μ.δ.	6	
ΗΠΑ				μ.δ.		
Κύπρος	282	μ.δ.	775	μ.δ.	144	
Λουξεμβούργο		μ.δ.		μ.δ.		
Ν. Αφρική	μ.δ.					
Ουκρανία		μ.δ.		855		
ΠΓΔΜ	1.112		189			
Πολωνία		μ.δ.				
Ρουμανία	1.539	μ.δ.	1.855	μ.δ.	224	261
Σερβία	2.517	μ.δ.	1.450	μ.δ.		
Τουρκία	9.833	μ.δ.				
ΣΥΝΟΛΟ	18.386	12.000	4.985	5.757	654	261
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 42.043 απασχολούμενοι						
*μ.δ. : Μη διαθέσιμα στοιχεία. <i>Πηγή: Δημοσιευμένα αποτελέσματα χρήσης τραπεζών για το έτος 2007</i>						

¹⁹ Στοιχεία 31.12.2006.

4. Δανεισμός νοικοκυριών

4.1. Βαθμός χρέωσης

Ως γενικά αποδεκτός δείκτης του «βαθμού χρέωσης» των νοικοκυριών λαμβάνονται υπόψη οι συγκριτικές δαπάνες εξυπηρέτησης των δανείων που έχουν λάβει από τράπεζες, δηλαδή ο λόγος των μηνιαίων δόσεων (τοκοχρεολυσίων) προς το μηνιαίο εισόδημα. Με βάση το δείκτη αυτό, όπως προκύπτει σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, τα ελληνικά νοικοκυριά, κατά μέσο όρο, δεν είναι «υπερχρεωμένα», όπως συχνά αναφέρεται. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα πανελλαδικών ερευνών για τα έτη 2002, 2005 και 2007²⁰, τις οποίες διεξήγαγε και δημοσιοποίησε η Τράπεζα της Ελλάδος, σε συνεργασία με την εταιρεία TNS-ICAP, δείχνουν ότι το 2007:

- για το 78% των νοικοκυριών που έχουν δανειστεί (έναντι 81% το 2005 και 75% το 2002), το κόστος εξυπηρέτησης δανείων δεν υπερβαίνει το 33% του εισοδήματός τους,
- για το 84% (έναντι 88% το 2005 και 83% το 2002) των νοικοκυριών το κόστος αυτό δεν υπερβαίνει το 40% του εισοδήματός τους, ενώ
- για ένα ελάχιστο ποσοστό 1,6% των νοικοκυριών που έχουν δανειστεί (έναντι 1,6 το 2005% και 4% το 2002) οι μηνιαίες δόσεις υπερβαίνουν το μηνιαίο εισόδημά τους.

Εάν ληφθεί, επιπλέον, υπόψη το γεγονός ότι σχεδόν τα μισά νοικοκυριά δήλωσαν, στο πλαίσιο των εν λόγω ερευνών, ότι δεν έχουν καθόλου δανειστεί από το τραπεζικό σύστημα (το 48,6% το 2007, το 53,1% το 2005 και το 51,6% το 2002), συνάγεται ότι για τη συντριπτική πλειοψηφία των νοικοκυριών με ή χωρίς χρέος (92% σωρευτικά το 2007), η άμεση χρηματοοικονομική πίεση κυμαίνεται μέσα σε όρια που, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, προκύπτει ότι δεν συνεπάγονται δυσκολίες στην ομαλή εξυπηρέτηση των δανείων τους²¹.

Άλλωστε στην έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος του 2007 επισημαίνονται και τα ακόλουθα κρίσιμα συμπεράσματα:

²⁰ Για την αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ερευνών αυτών βλέπε «Το ύψος του δανεισμού και ο βαθμός χρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών: ενδείξεις από τη δειγματοληπτική έρευνα, Τράπεζα της Ελλάδος», *Νομισματική πολιτική 2003-2004*, Παράρτημα Κεφ. VI, Αθήνα, Μάρτιος 2003, «Δανεισμός και χρηματοοικονομική πίεση στα νοικοκυριά: έρευνα σε επίπεδο νοικοκυριού» *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2005*, Παράρτημα Κεφ. VI, Αθήνα, 2006, και «*Δανεισμός και χρηματοοικονομική πίεση στα νοικοκυριά: Αποτελέσματα από τη δειγματοληπτική έρευνα του 2007*», Τράπεζα της Ελλάδος, Μάιος 2008.

²¹ Τα αποτελέσματα των ερευνών της Τράπεζας της Ελλάδος επιβεβαιώνονται και από την πρόσφατη έρευνα κοινού που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης (http://www.efpolis.gr/_database/docuploads/sitefile-9836.pps), η οποία παρουσιάστηκε στις 31 Μαρτίου 2008. Σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα, το 76% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ο βαθμός δυσκολίας για την αποπληρωμή του δανείου τους κυμαινόταν από «λίγο έως καθόλου». Ειδικά σε ό,τι αφορά το βαθμό δυσκολίας αποπληρωμής σε μηνιαία βάση των δόσεων πιστωτικών καρτών, το ποσοστό των ερωτηθέντων που έδωσε την ίδια απάντηση ανερχόταν στο 87%.

- Κατά την προηγούμενη διετία, 2006-2007, τα τραπεζικά δάνεια προς τα νοικοκυριά συνέχισαν να αυξάνονται με υψηλό ετήσιο ρυθμό (κατά μέσο όρο 23,6%), αν και επιβραδυνόμενο σε σχέση με την τριετία 2003-2005 (κατά μέσο όρο 30%).
- Τη διετία 2006-2007, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αύξησε το βασικό της επιτόκιο συνολικά κατά 1,75% (επτά φορές από 0,25%) και έτσι το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ ανήλθε από 2,25% στις 7 Μαρτίου 2006 σε 4% από τις 13 Ιουνίου 2007, ενώ κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, οι ελληνικές τράπεζες αύξησαν τα επιτόκια καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων κατά μέσο όρο 1,07% και 0,39% αντίστοιχα. Στις αρχές Ιουλίου 2008 επήλθε περαιτέρω αύξηση του βασικού επιτοκίου κατά 0,25%.
- Η συστηματική μεταβολή στη δανειοδοτική πολιτική των τραπεζών, η οποία, στο πλαίσιο της πιο αποτελεσματικής διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου και της καλύτερης πληροφόρησης σχετικά με τα χαρακτηριστικά της πελατείας τους, επικεντρώνεται περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν στην προσέλκυση πελατείας από τα υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια.
- Ειδικότερα, ο σχετικά μεγάλος δανεισμός είναι συγκεντρωμένος στα δύο υψηλότερα περιουσιακά κλιμάκια (100.001-200.000 και 200.001+), με αποτέλεσμα η συμβολή των νοικοκυριών που εμπίπτουν σε αυτά τα κλιμάκια ως προς το συνολικό δανεισμό των νοικοκυριών να διαμορφώνεται σε 83,5% το 2007 έναντι 65,3% το 2005.

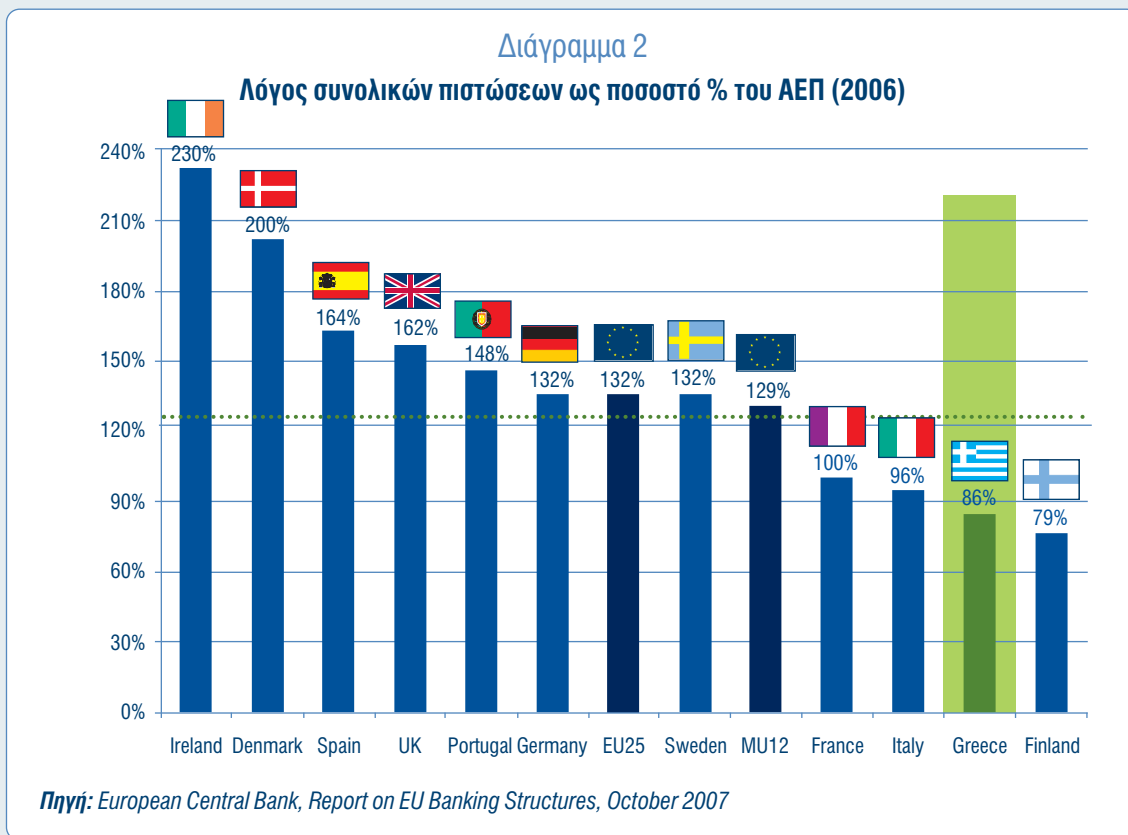
Ένας ακόμη γενικά αποδεκτός δείκτης προσδιορισμού της τάσης δανεισμού των νοικοκυριών και επιχειρήσεων είναι ο λόγος των συνολικών πιστώσεων (υπόλοιπα δανείων και τοποθετήσεων σε εταιρικά ομόλογα) προς το ΑΕΠ της χώρας. Όπως προκύπτει από το *Διάγραμμα 2* κατωτέρω, ο λόγος αυτός για την Ελλάδα ήταν το 2006 από τους χαμηλότερους (86%) μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωζώνης (ΕΕ-25: 132%, ΕΕ-12: 129%).²²

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης της χρηματοδότησης των νοικοκυριών επιβραδύνθηκε κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες κατά το δ' τρίμηνο του 2007 (23,2%) έναντι αντίστοιχων μειώσεων του 2006 (26,7%) και του 2005 (30,3%). Τάση επιβράδυνσης σημείωσαν όλες οι κατηγορίες χρηματοδότησης προς νοικοκυριά (στεγαστικά δάνεια, καταναλωτικά δάνεια με ή χωρίς δικαιολογητικά και κάρτες). Κατά συνέπεια, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των στεγαστικών δανείων επιβραδύνθηκε το 2007 και διαμορφώθηκε στο τέλος του ίδιου έτους σε 22,8% έναντι 28% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2006²³. Επίσης, συνεχίστηκε η επιβράδυνση στο ρυθμό αύξησης των καταναλωτικών δανείων (2006: 23,7%, δ' τρίμηνο 2007: 22,6%), η οποία ξεκίνησε από το 2005 (30,4%). Οι εξελίξεις αυτές παρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι η σταδιακή ωρίμανση της αγοράς έχει ξεκινήσει και, πιθανώς, θα επέλθει σύντομα η

²² European Central Bank, EU Banking Structures, Οκτώβριος 2007, πίνακες 6 και 14. Στο τέλος του 2007 ο λόγος αυτός ανήλθε στο 94% ως προς το ΑΕΠ της χώρας μας. Αναλυτικότερα βλέπε Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007, Απρίλιος 2008, σελ. 94.

²³ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 80 επ.

σταθεροποίηση της ζήτησης καταναλωτικών δανείων σε επίπεδα ανάλογα με αυτά άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα οποία, να σημειωθεί με έμφαση, η απελευθέρωση της καταναλωτικής πίστης σημειώθηκε νωρίτερα από ό,τι στην Ελλάδα, δηλαδή το 2003.

4.2. Καθυστερήσεις δανείων

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος²⁴, στο τέλος του 2007:

- αφενός μεν μειώθηκε ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων καταναλωτικής πίστης κατά σχεδόν μια ποσοστιαία μονάδα (2007: 6,0%, 2006: 6,9%, 2005: 7,8%), και
- αφετέρου παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων στεγαστικής πίστης (2007: 3,6%, 2006: 3,4%, 2005: 3,6%).

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει η άσκηση συντηρητικότερης πολιτικής δανεισμού από τις εγκατεστημένες στη χώρα μας τράπεζες, με αποτέλεσμα τη σταδιακή βελτίωση του χαρτοφυλακίου των δανείων τους προς τα νοικοκυριά.

²⁴ Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007, Απρίλιος 2008, σελ. 164.

Επίσης, οι τράπεζες, λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση του κόστους του χρήματος λόγω της ανόδου των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, κατά τη διάρκεια του 2006 και 2007, και την ενδεχόμενη χρηματοοικονομική πίεση που αυτό θα επέφερε στα νοικοκυριά, προέτρεψαν τους δανειολήπτες να κινηθούν σε χορηγήσεις στεγαστικών δανείων σταθερού επιτοκίου και μεγαλύτερης διάρκειας. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής ήταν ότι:

- το 2007, κατά μέσο όρο το 73% των νέων στεγαστικών δανείων που χορηγήθηκαν είχαν επιτόκιο σταθερό για περίοδο άνω του ενός έτους, ενώ
- το 2006 και το 2005, το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 37% και 11% αντίστοιχα.²⁵

Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι στο τέλος Δεκεμβρίου του 2007, το ποσοστό κάλυψης με προβλέψεις των δανείων σε καθυστέρηση μειώθηκε σε σύγκριση με την προηγούμενη διετία (2007: 53,4%, 2006: 61,8%, 2005: 61,9%).²⁶ Ειδικότερα, σύμφωνα με δελτίο τύπου της Τράπεζας της Ελλάδος:²⁷ «Οι τράπεζες προχώρησαν σε βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων και σε διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων, με αποτέλεσμα να μειωθεί το μέσο ποσοστό των καθυστερήσεων δανείων, ως ποσοστό του συνόλου των πιστοδοτήσεων, από 6,3% στο τέλος του 2005 στο 5,4% στο τέλος του 2006. Σε τράπεζες με μερίδιο ενεργητικού ίσο με το 36% περίπου του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών, οι καθυστερήσεις έχουν περιοριστεί σε ποσοστό κάτω του 3,5%». Ο αντίστοιχος δείκτης για τράπεζες μεσαίου μεγέθους της ευρωζώνης ήταν 2,9% για το 2005. Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, ο τρόπος που ορίζονται τα δάνεια σε καθυστέρηση στην Ελλάδα είναι αυστηρότερος από ό,τι στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης.

Στο βαθμό που οι καθυστερήσεις δανείων αξιολογούνται ως βασικός παράγοντας σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο,²⁸ οι δείκτες αποδοτικότητας, κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών διατηρούνται, σε επίπεδο που συνεχίζει να παρέχει το απαιτούμενο περιθώριο για τη διασφάλιση της σταθερότητάς του. Ενδεικτικά:

- για τους ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους, ο λόγος των εποπτικών κεφαλαίων προς τα σταθμισμένα για τον κίνδυνο στοιχεία ενεργητικού διαμορφώθηκε, το Σεπτέμβριο του 2007, στο 13,3%, ενώ
- ο αντίστοιχος δείκτης για τους τραπεζικούς ομίλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εφαρμόζουν τα ΔΠΧΠ (Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης) ανήλθε, στο τέλος του 2006, σε 11,1%.²⁹

²⁵ Σημειώνεται επίσης ότι την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2007, το αντίστοιχο ποσοστό στην ευρωζώνη ήταν 57%. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 85 και Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006, σελ. 211.

²⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2007, σελ. 164 και Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2006, σελ. 334.

²⁷ Τράπεζα της Ελλάδος, Δελτίο Τύπου, Λήψη μέτρων διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου, 4 Απριλίου 2007.

²⁸ IMF, Greece, Staff Report of the 2006 Article IV Consultation, January 2007 και Staff Report of the 2007 Article IV Consultation, May 2008.

²⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 116,117.

4.3. Πολιτική δανεισμού

Σύμφωνα με στοιχεία που ζήτησε και συνέλεξε η Ελληνική Ένωση Τραπεζών από τις τράπεζες-μέλη της, προκύπτει ότι οι τράπεζες είναι πλέον ιδιαίτερα αυστηρές κατά τη χορήγηση καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων, κάτι το οποίο αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το Δεκέμβριο του 2006 και τον Απρίλιο του 2007, δηλαδή κατά τις εορταστικές περιόδους των Χριστουγέννων και του Πάσχα, απέρριψαν άνω του 40% των υποβληθεισών αιτήσεων με κριτήριο την πιστοληπτική ικανότητα κάθε πελάτη. Εξάλλου, σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος³⁰, τον Ιούνιο του 2007, οι εγκρίσεις των πιστωτικών καρτών και των καταναλωτικών δανείων χωρίς εγγύηση ως ποσοστό επί του συνόλου των αιτήσεων ανήλθαν σε 55,9% και 56,3% αντίστοιχα. Δηλαδή, 4,6 στις 10 αιτήσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας και 4,4 στις 10 αιτήσεις χορήγησης καταναλωτικών δανείων χωρίς εγγύηση απορρίπτονταν από τις τράπεζες με κριτήριο την πιστοληπτική ικανότητα του αιτούντος και εν γένει την πολιτική διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου.

5. Τραπεζική στήριξη της επιχειρηματικότητας

5.1. Χρηματοδότηση και δανεισμός επιχειρήσεων

Η ταχύτατη ανάπτυξη, τα τελευταία χρόνια, του τραπεζικού τομέα στη χώρα μας έχει ευνοήσει όλους τους παραγωγικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα, όμως, τον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (εφεξής και ΜΜΕ). Οι ΜΜΕ, όπως είναι γνωστό, μέχρι πριν από λίγα χρόνια είχαν περιορισμένη πρόσβαση στις υπηρεσίες που παρείχε το τραπεζικό σύστημα. Όμως, η αναθεώρηση της πολιτικής, τόσο των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και των κρατών μελών, που αναγνώρισαν και εκτίμησαν το ρόλο και τη συνεισφορά των ΜΜΕ στην οικονομία και ειδικότερα τη συμβολή τους στην απασχόληση, την παραγωγή και την προσκόλλησή τους στις τοπικές οικονομίες, είχαν ως αποτέλεσμα να αναβαθμιστεί η πρόσβαση των ΜΜΕ στο τραπεζικό σύστημα και στα σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία.

Σήμερα, οι τράπεζες στη χώρα μας είναι ένας από τους βασικότερους συντελεστές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και της γενικότερης αναπτυξιακής δυναμικής της ελληνικής οικονομίας. Στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, όπως και στις μεγαλύτερες, οι ελληνικές τράπεζες προσφέρουν μια μεγάλη ποικιλία χρηματοδοτικών προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, συμβάλλοντας αποφασιστικά σε όλες τις επιχειρηματικές λειτουργίες τους, από την αξιοποίηση επιχειρηματικών ιδεών, την εκμετάλλευση νέων ευκαιριών και τη διάνοιξη νέων αγορών, μέχρι την εσωτερική αναδιοργάνωση, την ανά-

³⁰ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 110.

πτυξη ανθρώπινου δυναμικού, τον εκσυγχρονισμό μηχανογραφικών συστημάτων και τη χάραξη και εφαρμογή μακροπρόθεσμων στρατηγικών. Συνισταμένη όλων αυτών των θετικών παραμέτρων ήταν οι σχετικά υψηλοί ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, ο λόγος των ΜΜΕ προς τα συνολικά υπόλοιπα χρηματοδότησής τους υστερεί σημαντικά έναντι των αντίστοιχων στα άλλα κράτη μέλη της ευρωζώνης.

Όσον αφορά τις πιο πρόσφατες εξελίξεις, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των υπολοίπων της συνολικής (μέσω δανείων ή ομολόγων) τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων διαμορφώθηκε το δ' τρίμηνο του 2007 σε 19,3% από 16,8% που ήταν κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του 2006 (Πίνακας 7), συνεχίζοντας την ανοδική τάση που ακολουθεί περίπου από τα μέσα του 2005. Η επιτάχυνση που σημειώθηκε το 2007 εξηγείται από την αύξηση των επιχειρηματικών επενδύσεων, τη σημαντική βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος και των προσδοκιών, αλλά και από το ότι τα επιτόκια διατηρούνται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο παρά την άνοδό τους.

Πίνακας 7			
Χρηματοδότηση εγχώριων επιχειρήσεων από τα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ) στην Ελλάδα			
(% σε ετήσια βάση)			
	2005	2006	2007
Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ⁽¹⁾	Δ' τρίμηνο 12,7	Δ' τρίμηνο 16,8	Δ' τρίμηνο 19,3

⁽¹⁾ Λαμβάνονται υπόψη και τα ομόλογα επιχειρήσεων που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ, καθώς και τα τιτλοποιημένα δάνεια.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2006, σελ. 80

5.2. Στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο πλαίσιο των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων του Γ' και Δ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) αποτελούν βασικό κορμό της ελληνικής οικονομίας και συμβάλλουν αποφασιστικά στην άνοδο του εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης. Σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (Ε.Σ.Υ.Ε.) για το έτος 2005, το ποσοστό των ΜΜΕ ανερχόταν σε 90,4% (719.018) στο σύνολο (795.556) των ελληνικών επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) του Γ' ΚΠΣ 2000-2006 οι τράπεζες ανέλαβαν, στους μεν Α' και Β' κύκλους, το ρόλο των φορέων υποστήριξης και παρέλαβαν και αξιολόγησαν 7.116 επενδυτικές προτάσεις στον τομέα της μεταποίησης και του τουρισμού εκ των οποίων τελικά ενισχύθηκαν 3.582 επιχειρήσεις με 483 εκατομμύρια ευρώ και ποσοστό απορροφητικότητας άνω του 75%.

Η επιτυχημένη δράση των τραπεζών στους Α' και Β' κύκλους αποτιμήθηκε από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, το οποίο στη συνέχεια αναβάθμισε περαιτέρω το ρόλο των τραπεζών αναθέτοντας σε

αυτές, για τους Γ' και Δ' κύκλους που ακολούθησαν, το ρόλο του τελικού δικαιούχου. Σύμφωνα με τη νέα διαδικασία οι τράπεζες ανέλαβαν πλέον μόνες τους τη διεκπεραίωση της διάθεσης των κοινοτικών κονδυλίων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις από την υποβολή της επενδυτικής πρότασης, την αξιολόγηση της, την κατάρτιση της σύμβασης με το δικαιούχο της ενίσχυσης, την παρακολούθηση, την πιστοποίηση ολοκλήρωσης του έργου και εν τέλει την εκταμίευση των ενισχύσεων.

Στους Γ' και Δ' κύκλους, ο τελευταίος των οποίων θα ολοκληρωθεί μέχρι τον Απρίλιο του 2009, καθώς και στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών URBAN II και INTERREG III, οι τράπεζες παρέλαβαν και αξιολόγησαν περισσότερες από 44.000 επενδυτικές προτάσεις που αφορούν τους τομείς μεταποίησης, τουρισμού, πληροφορικής, εμπορίου και παροχής υπηρεσιών. Από τις υποβληθείσες προτάσεις αξιολογήθηκαν θετικά περίπου 31.000 επιχειρήσεις και από αυτές, βάσει του ήδη εγκεκριμένου προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης 1.400 εκατ. ευρώ, αναμένεται να ενισχυθούν συνολικά 24.000 επιχειρήσεις οι οποίες πρόκειται να υλοποιήσουν επενδύσεις συνολικού ύψους περίπου 2.800 εκατ. ευρώ.

Με τον ορισμό των τραπεζών ως τελικών δικαιούχων επιτεύχθηκε ο μετασχηματισμός περισσότερων από 2.000 τραπεζικών καταστημάτων σε κέντρα “one stop shop” για τις επιχειρήσεις. Η μέθοδος αυτή έχει συμβάλει σημαντικά στην ελαχιστοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, διευκολύνοντας, συνεπώς, τις επιχειρήσεις σε όλα τα στάδια της διαδικασίας (πληροφόρηση, παροχή συμβουλών, αξιολόγηση του επενδυτικού προγράμματος, συγχρηματοδότηση, πιστοποίηση εκτέλεσης του προγράμματος και καταβολή των ενισχύσεων). Ο κύκλος αυτός ολοκληρώνεται χωρίς την παρέμβαση οποιουδήποτε κρατικού οργανισμού ή υπηρεσίας στα ενδιάμεσα στάδια. Ο ορισμός των τραπεζών ως τελικών δικαιούχων έχει δώσει αποφασιστική ώθηση στην ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ της χώρας μας, ιδίως λόγω των εξής συγκριτικών πλεονεκτημάτων που προσφέρει η λύση αυτή:

- Πολυάριθμο δίκτυο τραπεζικών καταστημάτων ανά την επικράτεια.
- Εξειδίκευση και εμπειρία των τραπεζών στην αξιολόγηση επιχειρήσεων και επενδυτικών σχεδίων.
- Δυνατότητα συγχρηματοδότησης από τις τράπεζες των επενδυτικών σχεδίων που τους υποβάλλονται.
- Τεχνογνωσία των τραπεζών στη διαχείριση προγραμμάτων του ΚΠΣ.
- Προϋπάρχουσα συνεργασία και κατανόηση από τις τράπεζες των ειδικότερων κατά περίπτωση αναγκών των ΜΜΕ, οι περισσότερες από τις οποίες ανήκουν ήδη στο πελατολόγιό τους.
- Κοινωνική και αναπτυξιακή ευαισθησία των τραπεζών σε συνδυασμό με τις εξ αντικειμένου δυνατότητες:
 - εφαρμογής θεσμοθετημένων και δοκιμασμένων διαδικασιών αξιολόγησης,
 - τήρησης ρητών και διαφανών κανόνων δεοντολογίας,
 - οργάνωσης και χρήσης εξελιγμένων πληροφοριακών συστημάτων, και
 - παρακολούθησης σε βάθος χρόνου των αποτελεσμάτων κάθε επιδοτούμενου έργου.

Μετά από την επιτυχημένη συνεισφορά τους στην απορρόφηση των κονδυλίων του Γ' ΚΠΣ, οι τράπεζες αναμένουν τη συνέχιση της συνεργασίας με το Ελληνικό Δημόσιο για τη διάθεση και των κονδυλίων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς/ΕΣΠΑ (Δ' ΚΠΣ).

5.3. Χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας

Η εφαρμογή από το 2008 του αναθεωρημένου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών (γνωστό ως «Βασιλεία II») υποχρεώνει τις τράπεζες να πραγματοποιούν λεπτομερέστερη αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) κατά τη χορήγηση πιστώσεων και δανείων προς αυτές. Στο πλαίσιο αυτό, δημιουργούνται αυξημένες ανάγκες οργανωτικών προσαρμογών των ίδιων των ΜΜΕ.

Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών σύμφωνα με τον καταστατικό της ρόλο για την προαγωγή της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, ανέλαβε την πρωτοβουλία διαμόρφωσης ενός ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος για την άμεση και εμπειριστατωμένη ενημέρωση³¹ και εκπαίδευση των επιχειρηματιών και στελεχών των ΜΜΕ. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχεδιάζεται και θα υλοποιηθεί σε συνεργασία με τα εμπορικά, βιομηχανικά και βιοτεχνικά επιμελητήρια, καθώς και άλλους συλλογικούς φορείς.

Βασικός σκοπός του προγράμματος είναι η ενίσχυση και διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ στην τραπεζική χρηματοδότηση με καλύτερους όρους σύμφωνα με τις απαιτήσεις του νέου περιβάλλοντος ιδίως σε ό,τι αφορά την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των ΜΜΕ. Ειδικότεροι στόχοι του προγράμματος είναι οι ΜΜΕ:

- να κατανοήσουν και να παρακολουθούν συστηματικά τις παραμέτρους οι οποίες επηρεάζουν την πιστοληπτική τους ικανότητα,
- να διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά και με δυναμική προοπτική την πιστοληπτική τους ικανότητα,
- να παρέχουν έγκαιρη και τεκμηριωμένη πληροφόρηση κατά τη χορήγηση των δανείων, και
- να κατανοήσουν ότι επιβραβεύεται η συνέπεια στην εξυπηρέτηση των δανειακών τους υποχρεώσεων δεδομένου ότι οι μειωμένες σε αυτές τις περιπτώσεις κεφαλαιακές απαιτήσεις της δανειοδοτούσας τράπεζας οδηγούν σε καλύτερη τιμολόγηση των συνεπών επιχειρήσεων.

³¹ Στο πλαίσιο της προσπάθειας ενημέρωσης των ΜΜΕ πραγματοποιήθηκε, στις 19 Μαρτίου 2007, εσπερίδα με θέμα «Η εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών (Βασιλεία II) ως προς τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις». Η εν λόγω ενημερωτική εσπερίδα πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδος και του Επαγγελματικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών.

6. Βασικοί οικονομικοί δείκτες των ελληνικών τραπεζών: αποδοτικότητα, κερδοφορία και λόγος δανείων προς καταθέσεις

6.1. Αποδοτικότητα

Οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού (ROA) και ιδίων κεφαλαίων (ROE) μετά από φόρους, τόσο σε επίπεδο τραπεζών όσο και σε επίπεδο ομίλων συνέχισαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών να παρουσιάζουν σταθερή αύξηση. Ειδικότερα, το 2007:

- ο δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού διαμορφώθηκε σε 1% (2006: 0,8%), και
- ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων σε 14,8% (2006: 12,8%).

Οι αντίστοιχοι δείκτες σε επίπεδο ομίλων ανήλθαν στο 1,4% (2006: 1,1%) και 17% (2006: 14,1%).

Ωστόσο, χρήζει επισήμανσης το γεγονός ότι αυξήθηκε τόσο ο αριθμός των ομίλων με δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων κάτω από 10% (2007: 4, 2006: 1, 2005: 2) όσο και ο αριθμός των ομίλων με δείκτη αποδοτικότητας πάνω από 20% (2007: 2, 2006: 1, 2005: 1).

6.2. Κερδοφορία

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος,³² η κερδοφορία των ελληνικών εμπορικών τραπεζών και των ομίλων τους διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια του 2007. Τα κέρδη (μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας) αυξήθηκαν κατά 46,1% για τις τράπεζες και κατά 55,0% για τους ομίλους σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2006. Η αύξηση αυτή οφείλεται, κυρίως:

- στην ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου τόσο στην Ελλάδα (για δεκαπέντε συναπτά έτη) όσο και στις περισσότερες χώρες της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης, όπου ορισμένες τράπεζες διέυρναν την παρουσία τους, με αποτέλεσμα η πιστωτική επέκταση και η ζήτηση δανειακών κεφαλαίων να συνεχίζεται,
- στη μηδενική σχεδόν έκθεση των ελληνικών τραπεζών σε σύνθετα επενδυτικά προϊόντα υψηλού κινδύνου, με αποτέλεσμα να μην αντιμετωπίσουν προβλήματα αντίστοιχα εκείνων που αντιμετωπίζουν πολλές τράπεζες του εξωτερικού που επλήγησαν από την πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική αναταραχή,³³

³² Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007, Απρίλιος 2008, σελ. 161 επ.

³³ Επισημαίνεται σχετικά ότι η επίδραση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής αναταραχής είναι αισθητή και στην Ελλάδα, λόγω της μεγάλης αύξησης του κόστους δανεισμού των τραπεζών στη διατραπεζική αγορά (και συνακόλουθα τις αγορές ομολογιακών τίτλων), καθώς και της επιβράδυνσης που παρουσιάζεται στους ρυθμούς ανάπτυξης, κυρίως στις ανεπτυγμένες οικονομίες ανά την υφήλιο. Αντίθετα, οι ελληνικές τράπεζες ούτε είχαν οι ίδιες επενδύσει σε "CDOs" (collateralized debt obligations), ούτε είχαν θυγατρικά "conduits" με επενδύσεις σε τέτοιους τίτλους – τα δύο βασικά στοιχεία που έχουν εκθέσει τράπεζες του εξωτερικού σε προβλήματα φερεγγυότητας και ρευστότητας, μετά την κρίση που προέκυψε το 2007 στην αγορά στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ.

- στα έκτακτα κέρδη τα οποία ανήλθαν σε περίπου 10% επί του συνόλου των κερδών, και
- στη μείωση της φορολόγησης, λόγω του γεγονότος ότι το 2006 υπήρξε εφάπαξ φορολόγηση των αποθεματικών των τραπεζών και των ομίλων τους, συνολικού ύψους 316 εκατ. ευρώ.

Ειδικότερα, τα καθαρά έσοδα των τραπεζών από τόκους ενισχύθηκαν κατά 10,4%, ενώ τα καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες (προμήθειες, χρηματοπιστωτικές πράξεις και λοιπά έσοδα) αυξήθηκαν κατά 12,4%. Τα καθαρά έσοδα των τραπεζικών ομίλων αυξήθηκαν με σημαντικά υψηλότερους ρυθμούς από ό,τι στην περίπτωση των τραπεζών. Τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν κατά 20,9%, καθώς επηρεάστηκαν θετικά από την ενίσχυση του ρυθμού της πιστωτικής επέκτασης στις αγορές της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης³⁴, ενώ τα έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες αυξήθηκαν κατά 16,5%.

Ο δείκτης αποτελεσματικότητας (λειτουργικά έξοδα προς λειτουργικά έσοδα) μειώθηκε περαιτέρω, δηλαδή βελτιώθηκε, και διαμορφώθηκε στο τέλος του 2007 σε 52,6% για τους τραπεζικούς ομίλους (2006: 53,1%), επίπεδο που παραμένει καλύτερο σε σχέση με τους μεγάλους τραπεζικούς ομίλους της ευρωζώνης (Ιανουάριος-Ιούνιος 2007: 60%). Επιπλέον, ο δείκτης αποτελεσματικότητας σε επίπεδο τραπεζών παρέμεινε κατά βάση σταθερός και διαμορφώθηκε σε 52,6%, στο τέλος του 2007 (2006: 52,2%).

Οι προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου των ελληνικών τραπεζών και των ομίλων τους είναι διπλάσιες από τις αντίστοιχες προβλέψεις μεσαίου μεγέθους τραπεζικών ομίλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, όπως είναι αυτονόητο, παρέχουν στις ελληνικές τράπεζες διπλάσια εξασφάλιση έναντι του συγκεκριμένου κινδύνου. Ειδικότερα, οι προβλέψεις για τις ελληνικές τράπεζες και τους ομίλους τους ανήλθε, στο τέλος του 2007, στο 0,5% επί του μέσου ενεργητικού, έναντι περίπου 0,25% για τους μεσαίου μεγέθους τραπεζικούς ομίλους με καταστατική έδρα σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, επισημαίνεται ότι το καθαρό περιθώριο επιτοκίου³⁵ μειώθηκε περαιτέρω (2007: 2,5%, 2006: 2,7%) σε επίπεδο τραπεζών – αντανακλώντας τόσο τις αυξημένες συνθήκες ανταγωνισμού στην εγχώρια αγορά όσο και την αυξημένη χρήση των λογαριασμών προθεσμιακών καταθέσεων από τους πελάτες των τραπεζών, καθώς οι λογαριασμοί αυτοί προσφέρουν σημαντικά υψηλότερο επιτόκιο από τις απλές καταθέσεις ταμειυτηρίου – και παρέμεινε αμετάβλητο σε επίπεδο ομίλων (2007 και 2006: 3,0%).

³⁴ Χαρακτηριστικό είναι εν προκειμένω το γεγονός ότι τα λειτουργικά έσοδα από τις δραστηριότητες στη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη, ιδίως στην Τουρκία, υπερδιπλασιάστηκαν κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2007 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2006 και το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο ανήλθε σε 18% περίπου.

³⁵ Το καθαρό περιθώριο επιτοκίου (MARGIN) προκύπτει από το λόγο του Καθαρού Εσόδου Τόκων προς το Μέσο Ενεργητικό και θα πρέπει να διακρίνεται από το περιθώριο επιτοκίου το οποίο αφορά τη διαφορά μεταξύ του μέσου σταθμικού επιτοκίου των νέων τραπεζικών δανείων και του αντίστοιχου επιτοκίου των νέων καταθέσεων.

6.3. Λόγος δανείων προς καταθέσεις

Το Δεκέμβριο του 2007, σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος³⁶, το υπόλοιπο των καταθέσεων και συμφωνιών επαναγοράς νοικοκυριών και επιχειρήσεων σε Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα³⁷ της χώρας μας ανήλθε στα 248,5 δισεκατομμύρια ευρώ, εμφανίζοντας ετήσιο ποσοστό αύξησης 18% (2006: 211,1 δισεκατομμύρια ευρώ). Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα το υπόλοιπο των χορηγήσεων³⁸ προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά ανήλθε στα 202,6 δισεκατομμύρια ευρώ εμφανίζοντας ετήσιο ποσοστό αύξησης 18,5% (2006: 170,9 δισεκατομμύρια ευρώ). Από τα ανωτέρω στοιχεία συνάγονται δύο ενδιαφέροντα συμπεράσματα για το σύνολο του τραπεζικού μας συστήματος:

- ο λόγος χορηγήσεων προς καταθέσεις και συμφωνίες επαναγοράς ανερχόταν, το Δεκέμβριο του 2007, στο 81,5%, οριακά αυξημένος έναντι του 2006 (81%), και
- το θετικό υπόλοιπο του ισοζυγίου καταθέσεων και συμφωνιών επαναγοράς έναντι των χορηγήσεων προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά ανήλθε στα 45,9 δισεκατομμύρια ευρώ, εμφανίζοντας ετήσιο ποσοστό αύξησης 14,4% (2006: 40,1 δισεκατομμύρια ευρώ).

Τα εν λόγω στοιχεία, συγκρινόμενα με το μέσο όρο του λόγου χορηγήσεων προς καταθέσεις και συμφωνίες επαναγοράς στα κράτη μέλη της ευρωζώνης (ΕΕ-12: 120%) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ-25: 121%)³⁹, αποτυπώνουν με σαφήνεια ότι το θετικό ισοζύγιο καταθέσεων προς χορηγήσεις που παρατηρείται στην Ελλάδα αποτελεί για τα τραπεζικά συστήματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης την εξαίρεση και όχι τον κανόνα. Στη θετική αυτή εξαίρεση, για τη συνολική αποταμίευση των νοικοκυριών και επιχειρήσεων, εκτός από τη χώρα μας emπίπτουν μόνον 6 άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κύπρος, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Τσεχία).

³⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας – ΣΔΟΣ*, Τεύχος 110, Πίνακες IV.7 και IV.13, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2008.

³⁷ Τα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ) περιλαμβάνουν στην Ελλάδα την Τράπεζα της Ελλάδος, τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα και τα αμοιβαία κεφάλαια διαθέσιμων. Αναλυτικότερα βλέπε, Τράπεζα της Ελλάδος, *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας*, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2008, υποσημείωση υπ' αριθμ. 1, σελ. 80.

³⁸ Υπόλοιπα δανείων και τοποθετήσεων σε εταιρικά ομόλογα.

³⁹ European Central Bank, *EU Banking Structures*, Οκτώβριος 2007, πίνακας 6, σελ. 56.

Β. Ειδικά: επίπεδο επιτοκίων και παράγοντες διαμόρφωσής τους

1. Επίπεδο επιτοκίων: Τι ισχύει σήμερα στην Ελλάδα και στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης

1.1. Επιτόκια δανεισμού

Όπως δείχνει ο Πίνακας 8, που αναπαράγεται από την έκθεση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας με τίτλο “Differences in MFI interest rates across euro area countries”, η σύγκλιση των ονομαστικών τραπεζικών επιτοκίων δανεισμού ανάμεσα στην Ελλάδα και στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης είναι τα τελευταία χρόνια διαρκής. Αυτό κατέστη εφικτό λόγω ιδίως:

- της συνεχούς ενίσχυσης του ανταγωνισμού στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, και
- της ανάπτυξης από τις τράπεζες πιο αποτελεσματικών μεθόδων υπολογισμού και διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου.

Πίνακας 8				
Μεταβολές στα ονομαστικά επιτόκια των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI) ⁴⁰				
(μονάδες βάσης: μέσοι όροι περιόδου μεταξύ Μαρτίου και Μαΐου 2006 μείον τους μέσους όρους περιόδου μεταξύ Ιανουαρίου και Μαρτίου 2003)				
Στεγαστικά Δάνεια				
	Επιτόκιο κυμαινόμενο έως 1 έτος	Επιτόκιο άνω του ενός και έως 5 έτη	Επιτόκιο άνω των 5 και έως 10 έτη	Επιτόκιο άνω των 10 ετών
EU-12	-45	-47	-89	-93
Ελλάδα	-61	-150	-165	-33
Καταναλωτικά Δάνεια				
	Υπερναλήψεις ¹	Επιτόκιο κυμαινόμενο έως 1 έτος	Επιτόκιο άνω του ενός και έως 5 έτη	Επιτόκιο άνω των 5 ετών
EU-12	-55	24	-100	-52
Ελλάδα	-146	-289	-118	36

¹ Από πιστωτικές κάρτες, ανοιχτά δάνεια και τρεχούμενους λογαριασμούς.

Πηγή: European Central Bank, Differences in MFI Interest Rates across Euro Area Countries, September 2006

⁴⁰ Για τον ορισμό των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI) βλέπε ανωτέρω την υποσημείωση υπ' αριθμ. 37.

Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που δημοσιεύει η Τράπεζα της Ελλάδος, τα ελληνικά επιτόκια συγκρινόμενα με τους μέσους όρους επιτοκίων στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης, έχουν συγκλίνει σε όλες τις κατηγορίες χορηγήσεων, δηλαδή:

- την επιχειρηματική πίστη, η οποία αντιστοιχούσε,⁴¹ το Νοέμβριο του 2007, στο 53,4% των συνολικών πιστώσεων,⁴²
- τη στεγαστική πίστη, συμπεριλαμβανομένων και των τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων (η οποία, το Νοέμβριο του 2007, αντιστοιχούσε στο 31,5% των συνολικών πιστώσεων), όπου στην Ελλάδα ισχύουν τα χαμηλότερα επιτόκια από όλα τα κράτη μέλη της ευρωζώνης, και
- την καταναλωτική πίστη, συμπεριλαμβανομένων και των τιτλοποιημένων καταναλωτικών δανείων (η οποία, το Νοέμβριο του 2007, αντιστοιχούσε στο 15,1% των συνολικών πιστώσεων).

Σε συνολική βάση, από τους *Πίνακες 9 και 11*, που παρατίθενται κατωτέρω, προκύπτει ότι η διαφορά ανάμεσα στην Ελλάδα και στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης όσον αφορά τα ονομαστικά τραπεζικά επιτόκια δανεισμού προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις, για όλες τις κατηγορίες νέων δανείων, κυμαίνεται από -0,71% έως 1,26%. Οι λόγοι δε στους οποίους οφείλονται οι αποκλίσεις που σημειώνονται σε σχέση με το μέσο όρο της ευρωζώνης αναλύονται κατωτέρω κατά την ανάπτυξη των παραγόντων βάσει των οποίων διαμορφώνονται τα επιτόκια (υπό 2). Σε συνδυασμό, ωστόσο, με τα στοιχεία των Πινάκων 10 και 12, οι οποίοι αναφέρονται στο σύνολο των υπολοίπων των υφιστάμενων δανείων (παλαιών και νέων), παρατηρείται σημαντική αποκλιμάκωση των επιτοκίων καταναλωτικής, στεγαστικής και επιχειρηματικής πίστης τα τελευταία χρόνια, τόσο σε απόλυτο αριθμό όσο και συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης.

Δεν πρέπει, επίσης, να παραβλέπεται το γεγονός ότι σε αρκετά κράτη μέλη της ευρωζώνης τα ονομαστικά επιτόκια χορηγήσεων είναι υψηλότερα από ό,τι στην Ελλάδα (*βλέπε σχετικά τις διευκρινιστικές υποσημειώσεις στους Πίνακες 9, 10, 11 και 12*).

⁴¹ Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007.

⁴² Οι πιστώσεις περιλαμβάνουν τα υπόλοιπα των δανείων και των τοποθετήσεων σε εταιρικά ομόλογα.

Πίνακας 9
Ονομαστικά επιτόκια (%) νέων τραπεζικών δανείων σε ευρώ προς νοικοκυριά

Ιανουάριος 2008		ΕΛΛΑΔΑ	ΕΥΡΩΖΩΝΗ	ΔΙΑΦΟΡΑ
Καταναλωτικά δάνεια (1)	Επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη	8,26 ⁴³	7,00	1,26
Στεγαστικά δάνεια	Επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος	4,61 ⁴⁴	5,32	-0,71
	Επιτόκιο σταθερό άνω των 10 ετών	4,60 ⁴⁵	5,11	-0,51

*Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007
European Central Bank, Euro Area and National MFI Interest Rates (MIR), January 2008*

(1) Επισημαίνεται ότι τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, καθώς υπάρχουν αρκετά κράτη μέλη στα οποία τα καταναλωτικά δάνεια χορηγούνται με εξασφαλίσεις, ενώ στην Ελλάδα ο κύριος όγκος τους χορηγείται χωρίς εξασφαλίσεις. Εάν συγκρίνουμε τα αντίστοιχα καταναλωτικά δάνεια με εμπράγματα εξασφαλίσεις, τότε δεν παρατηρούνται ουσιαστικές διαφορές. Επίσης, τα υπόλοιπα των πιστωτικών καρτών ταξινομούνται διαφορετικά ανά κράτος μέλος (σε κάποια κράτη μέλη υπάγονται στα καταναλωτικά δάνεια, ενώ σε άλλα στις υπεραναλήψεις/λοιπά δάνεια).

Πίνακας 10
Ονομαστικά επιτόκια (%) στα υφιστάμενα υπόλοιπα τραπεζικών δανείων σε ευρώ προς νοικοκυριά

Ιανουάριος 2008		ΕΛΛΑΔΑ	ΕΥΡΩΖΩΝΗ	ΔΙΑΦΟΡΑ (2)
Καταναλωτικά δάνεια	Άνω των 5 ετών	8,05 ⁴⁶	6,23	1,82 (2,26)
Στεγαστικά δάνεια	Άνω των 5 ετών	5,06 ⁴⁷	5,00	0,06 (0,2)

(2) Στην παρένθεση παρατίθεται η διαφορά των ονομαστικών επιτοκίων μεταξύ Ελλάδας και ευρωζώνης το Δεκέμβριο του 2003.

*Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007
European Central Bank, Euro Area and National MFI Interest Rates (MIR), January 2008*

⁴³ Η **Πορτογαλία** και η **Ισπανία** παρουσιάζουν, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (12% και 9,34% αντίστοιχα) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_2008-01.en.html

⁴⁴ Η **Σλοβενία** και η **Γερμανία** παρουσιάζουν, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (6,49% και 5,99% αντίστοιχα) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_2008-01.en.html

⁴⁵ Τα παρατιθέμενα ονομαστικά επιτόκια είναι του Νοεμβρίου 2007 και προκύπτουν από τη συνδυαστική ανάγνωση του Στατιστικού Δελτίου Οικονομικής Συγκυρίας της Τράπεζας της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2007, σελ. 107, και του Δελτίου Τύπου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Euro Area MFI Interest Rate Statistics, November 2007, Πίνακας 1, σελ. 3.

⁴⁶ Η **Ελλάδα μαζί με τη Σλοβενία** παρουσιάζουν, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (8,05% και 8,04% αντίστοιχα) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ακολουθεί η Πορτογαλία (7,87%). Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_2008-01.en.html

⁴⁷ Η **Σλοβενία**, η **Ιταλία** και η **Αυστρία** παρουσιάζουν, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (7,35%, 5,76% και 5,59%, αντίστοιχα) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_2008-01.en.html

Πίνακας 11
Ονομαστικά επιτόκια (%) νέων τραπεζικών δανείων σε ευρώ προς επιχειρήσεις

Ιανουάριος 2008		ΕΛΛΑΔΑ	ΕΥΡΩΖΩΝΗ	ΔΙΑΦΟΡΑ (3)
Δάνεια μέχρι 1 εκ. ευρώ	Επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος	6,66 ⁴⁸	5,93	0,73
	Επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη	6,13 ⁴⁹	5,9	0,23
Δάνεια άνω 1 εκ. ευρώ	Επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος	5,48 ⁵⁰	5,12	0,36

(3) Επισημαίνεται ότι στην Ελλάδα το μέγεθος των επιχειρήσεων είναι αρκετά μικρότερο από το μέσο όρο στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης, με αποτέλεσμα και ο αντίστοιχος πιστωτικός κίνδυνος να είναι μεγαλύτερος. Το γεγονός αυτό αντιπροβρίσκεται στο περιθώριο επιτοκίων.

*Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007
European Central Bank, Euro Area and National MFI Interest Rates (MIR), November 2007*

Πίνακας 12
Ονομαστικά επιτόκια (%) στα υφιστάμενα υπόλοιπα τραπεζικών δανείων σε ευρώ προς επιχειρήσεις

Ιανουάριος 2008		ΕΛΛΑΔΑ	ΕΥΡΩΖΩΝΗ	ΔΙΑΦΟΡΑ
	έως 1 έτος	7,20 ⁵¹	5,96	1,24
	άνω του ενός και έως 5 έτη	6,74 ⁵²	5,49	1,25
	άνω των 5 ετών	6,17 ⁵³	5,28	1,09

*Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007
European Central Bank, Euro Area and National MFI Interest Rates (MIR), January 2008*

⁴⁸ Η **Πορτογαλία** παρουσιάζει, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (7,56%) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_A2A.F.0.2240.N.en.html

⁴⁹ Τα παρατιθέμενα ονομαστικά επιτόκια είναι του Νοεμβρίου 2007 και προκύπτουν από τη συνδυαστική ανάγνωση του Στατιστικού Δελτίου Οικονομικής Συγκυρίας της Τράπεζας της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2007, σελ. 108, και του Δελτίου Τύπου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Euro Area MFI Interest Rate Statistics, November 2007, Πίνακας 1, σελ. 3.

⁵⁰ Η **Ιρλανδία** παρουσιάζει, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (6,12%) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_A2A.F.1.2240.N.en.html

⁵¹ Τα παρατιθέμενα ονομαστικά επιτόκια είναι του Νοεμβρίου 2007 και προκύπτουν από τη συνδυαστική ανάγνωση του Στατιστικού Δελτίου Οικονομικής Συγκυρίας της Τράπεζας της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2007, σελ. 110, και του Δελτίου Τύπου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Euro Area MFI Interest Rate Statistics, November 2007, Πίνακας 3, σελ. 5.

⁵² Τα παρατιθέμενα ονομαστικά επιτόκια είναι του Νοεμβρίου 2007 και προκύπτουν από τη συνδυαστική ανάγνωση του Στατιστικού Δελτίου Οικονομικής Συγκυρίας της Τράπεζας της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2007, σελ. 110, και του Δελτίου Τύπου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Euro Area MFI Interest Rate Statistics, November 2007, Πίνακας 3, σελ. 5.

⁵³ Η Ελλάδα παρουσιάζει, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια (6,17%) σε αυτή την κατηγορία δανεισμού. Ακολουθούν η **Κύπρος** (6,02%) και η **Πορτογαλία** (5,95%). Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_A20.J.A.2240.O.en.html

1.2. Επιτόκια καταθέσεων

Στην Ελλάδα τα ονομαστικά επιτόκια των τραπεζικών καταθέσεων των νοικοκυριών εξακολουθούν να παραμένουν υψηλότερα από το μέσο όρο στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης για όλες τις χρονικές διάρκειες, ενώ για τις καταθέσεις επιχειρήσεων κυμαίνονται στο μέσο όρο των υπόλοιπων κρατών μελών της ευρωζώνης. Οι Πίνακες 13 και 14 αποτυπώνουν τα σχετικά στοιχεία.

Πίνακας 13						
Ονομαστικά επιτόκια (%) στις νέες καταθέσεις σε ευρώ των νοικοκυριών στην Ελλάδα και την ευρωζώνη (μέσοι όροι ετησίως)						
	Νοέμβριος 2006			Νοέμβριος 2007		
	Καταθέσεις μιας ημέρας	Έως 1 έτος	Άνω του 1 έτους και έως 2 έτη	Καταθέσεις 1 ημέρας	Έως 1 έτος	Άνω του 1 έτους και έως 2 έτη
ΕΛΛΑΔΑ	1,09	3,26	3,69	1,25	4,26	4,40
ΕΥΡΩΖΩΝΗ	0,91	3,10	3,34	1,18	4,08	4,21

*Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007
European Central Bank, Euro Area MFI Interest Rate Statistics, November 2007*

Πίνακας 14						
Ονομαστικά επιτόκια (%) στις νέες τραπεζικές καταθέσεις σε ευρώ των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και την ευρωζώνη (μέσοι όροι ετησίως)						
	Νοέμβριος 2006			Νοέμβριος 2007		
	Καταθέσεις μιας ημέρας	Έως 1 έτος	Άνω του 1 έτους και έως 2 έτη	Καταθέσεις 1 ημέρας	Έως 1 έτος	Άνω του 1 έτους και έως 2 έτη
ΕΛΛΑΔΑ	0,89	3,24	Μη διαθέσιμο	1,07 ⁵⁴	4,20 ⁵⁵	Μη διαθέσιμο
ΕΥΡΩΖΩΝΗ	1,49	3,26	3,46	1,97	4,10	4,41

*Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Δεκέμβριος 2007
European Central Bank, Euro Area MFI interest Rate Statistics, November 2007*

⁵⁴ Η Σλοβενία, η Γαλλία και η Ιρλανδία παρουσίαζαν, το Νοέμβριο του 2007, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα χαμηλότερα (0,41%, 0,88% και 0,92%, αντίστοιχα) ονομαστικά επιτόκια σε αυτή την κατηγορία καταθέσεων. Ειδικότερα βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_2007-11.en.html

⁵⁵ Το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Γερμανία και η Φινλανδία παρουσίαζαν, το Νοέμβριο του 2007, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης τα χαμηλότερα (4,00%, 4,00%, 4,02%, 4,10% και 4,10% αντίστοιχα) ονομαστικά επιτόκια σε αυτή την κατηγορία καταθέσεων. Ειδικότερα, βλέπε:

http://www.ecb.int/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_2007-11.en.html

1.3. Περιθώριο επιτοκίου

Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος,⁵⁶ το περιθώριο επιτοκίου, δηλαδή η διαφορά μεταξύ του μέσου σταθμικού επιτοκίου των νέων τραπεζικών δανείων (προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις) και του αντίστοιχου των νέων καταθέσεων μειώθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, συνεχίζοντας την αυξημένη σύγκλισή του με το μέσο όρο του περιθωρίου επιτοκίου στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Ειδικότερα, μεταξύ Δεκεμβρίου 1998 και Δεκεμβρίου 2007 περιορίστηκε κατά 403 μονάδες βάσης (4,03%),⁵⁷ και σήμερα διαμορφώνεται στο 3,92%, ενώ στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης ανέρχεται, κατά μέσο όρο, στο 3,04%.

Οι λόγοι αυτής της εναπομένουσας μικρής απόκλισης των ελληνικών επιτοκίων από το μέσο όρο της ευρωζώνης αναλύονται κατωτέρω (υπό 2.2). Ωστόσο, αξίζει ήδη από το σημείο αυτό να γίνουν δύο επισημάνσεις:

- Αν η σύνθεση των δανείων και των καταθέσεων στην Ελλάδα ήταν ίδια με εκείνη της ευρωζώνης, το περιθώριο επιτοκίου στη χώρα μας θα περιοριζόταν, το Νοέμβριο του 2007, σε 3,48% και η διαφορά του από εκείνο των κρατών μελών της ευρωζώνης θα μειωνόταν στις 44 μονάδες βάσης ή 0,44% (Ελλάδα: 3,48% - ΕΕ12: 3,04%)⁵⁸.
- Αν ληφθεί υπόψη ότι ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός στην Ελλάδα, υπολογιζόμενος βάσει του γενικού εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), διαμορφώθηκε το 2007 σε επίπεδο κατά 0,9% υψηλότερο από το μέσο όρο της ευρωζώνης,⁵⁹ συνάγεται με σαφήνεια ότι το περιθώριο επιτοκίου στη χώρα μας ήταν από μηδενικό έως αρνητικό.

⁵⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 17.

⁵⁷ Σημειώνεται ότι ειδικά κατά την περίοδο μεταξύ Δεκεμβρίου 2003 και Νοεμβρίου 2007 το περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα περιορίστηκε κατά 97 μονάδες βάσης έναντι αύξησης, το αντίστοιχο χρονικό διάστημα, 27 μονάδων βάσης (από 2,77% σε 3,04%) στην ευρωζώνη.

⁵⁸ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 17 και σελ. 91, Πίνακας III.6.

⁵⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 44 και 119.

2. Παράγοντες διαμόρφωσης των επιτοκίων

2.1. Γενικές επισημάνσεις

Όπως ήδη προαναφέρθηκε (Πίνακες 9 και 11), η διαφορά των ονομαστικών επιτοκίων για νέα δάνεια στην Ελλάδα, έναντι του μέσου όρου της ευρωζώνης για το 85% του τραπεζικού δανεισμού προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά εξαιρουμένων των καταναλωτικών δανείων, κυμαίνεται από 0,23% έως 0,73%.

Ωστόσο, σύμφωνα με τα υπό 1.3 προαναφερθέντα προκύπτει ότι η διαφορά των πραγματικών (αποπληθωρισμένων) επιτοκίων για νέα δάνεια στην Ελλάδα, έναντι του μέσου όρου της ευρωζώνης, είναι από -0,17% έως -0,57%, ανάλογα με την κατηγορία δανείου.

Η απόκλιση που σε ορισμένες κατηγορίες τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών συνεχίζει – παρότι συρρικνούμενη – να παρατηρείται στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης, οφείλεται σε διάφορους παράγοντες που συνεπάγονται πρόσθετο κόστος:

- ορισμένοι από αυτούς είναι εξωγενείς σε σχέση με το τραπεζικό σύστημα, όπως η χαμηλότερη πιστοληπτική ικανότητα της χώρας μας, ο υψηλότερος πληθωρισμός και το σχετικά αυστηρότερο ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των ελληνικών τραπεζών (βλέπε παρακάτω, υπό α), και
- ορισμένοι ενδογενείς, όπως οι διαφορετικές συνθήκες ζήτησης και προσφοράς (τόσο στο σύνολο όσο και στις επιμέρους κατηγορίες δανείων), η κατά μέσο όρο σχετικά χαμηλότερη πιστοληπτική ικανότητα των ελληνικών τραπεζών, σε σύγκριση με εκείνες τραπεζών που λειτουργούν σε άλλα κράτη μέλη της ευρωζώνης (λόγω του μικρότερου μεγέθους τους και, για ορισμένες εξ αυτών, λόγω των μη εξυπηρετούμενων δανείων που ανατρέχουν στο παρελθόν), η επάρκεια των εξασφαλίσεων και ο πιστωτικός και λειτουργικός κίνδυνος στον οποίο εκτίθενται οι τράπεζες (βλέπε παρακάτω, υπό β).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει, επίσης, να επισημανθεί το υψηλότερο λειτουργικό κόστος που συνεπάγονται για τις ελληνικές τράπεζες οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της χώρας μας, δεδομένου ότι απαιτείται ένα ευρύ δίκτυο καταστημάτων σε απομακρυσμένες νησιωτικές ή ορεινές περιοχές για να υποστηριχθεί, όπως επιβάλλεται, η ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας.

Σε κάθε περίπτωση, μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα ονομαστικά επιτόκια, τόσο των καταθέσεων όσο και των τραπεζικών δανείων προς ιδιώτες και επιχειρήσεις, εξακολουθούν να διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στην επίδραση πολλών παραγόντων, κοινός παρονομαστής των οποίων είναι ότι, ακόμη και μετά τη νομισματική ενοποίηση, πολλές από τις συνθήκες που διαμορφώνουν τους όρους λειτουργίας και το κόστος κεφαλαίων των τραπεζών εξακολουθούν να διαφέρουν αισθητά μεταξύ των κρατών μελών. Από τη λεπτομερή ανάγνωση των ευρημάτων σχετικής έκθεσης της ΕΚΤ⁶⁰ συνάγεται επίσης ότι υπάρχει μια σχετική ανομοιογένεια των προσφερόμενων ανά κράτος μέλος τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά και διαφορές στην κατ' είδος ταξινόμηση και στατιστική καταγραφή τους.

⁶⁰ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Differences in MFI interest rates across euro area countries, September 2006.

(α) Παράγοντες εξωγενείς σε σχέση με το τραπεζικό σύστημα:

- **Πιστοληπτική διαβάθμιση (credit rating) της χώρας.** Η πιστοληπτική ικανότητα κάθε χώρας αξιολογείται από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, με βάση τα λεγόμενα «μακροοικονομικά θεμελιώδη». Σε αυτά περιλαμβάνονται, κυρίως, το μέγεθος και οι προοπτικές του δημόσιου χρέους, η κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών, το συγκριτικό κόστος και η σχετική ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων, καθώς, επίσης, και μια σειρά διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της οικονομίας, τα οποία επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα (υποδομές, δημόσια διοίκηση) ή το βαθμό ευελιξίας και προσαρμοστικότητας των επιμέρους αγορών της οικονομίας (όπως για παράδειγμα οι συνθήκες αγοράς εργασίας και το ρυθμιστικό πλαίσιο). Καθοριστικό, επίσης, κριτήριο αξιολόγησης είναι οι κατευθύνσεις της μακροοικονομικής πολιτικής που οι αγορές διαβλέπουν ότι η χώρα αυτή θα εφαρμόζει στο ορατό μέλλον. Λόγου χάρη, όσο ταχύτερα εκτιμάται ότι θα μειώνεται το δημόσιο χρέος μιας χώρας, τόσο υψηλότερα βαθμολογείται η πιστοληπτική της ικανότητα και τόσο φθηνότερα μπορούν να δανείζονται από τις αγορές ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας (τράπεζες και λοιπές επιχειρήσεις).
- **Ρυθμός πληθωρισμού.** Στις χώρες που έχουν υψηλότερο πληθωρισμό, τα επιτόκια όλων των κατηγοριών τραπεζικού και εξωτραπεζικού δανεισμού είναι και αυτά υψηλότερα, ώστε να αντισταθμίζεται η απώλεια αγοραστικής δύναμης την οποία υφίστανται τα κεφάλαια στο χρονικό διάστημα από τη χορήγηση μέχρι την εξόφληση του δανείου⁶¹.
- **Ρυθμιστικό πλαίσιο.** Σε κάθε χώρα οι τράπεζες λειτουργούν μέσα σε ένα λεπτομερές ρυθμιστικό πλαίσιο, που έχει διαμορφωθεί και εξελίσσεται με στόχο την ικανοποίηση ποικίλων αιτημάτων πολιτικής (όπως, ενδεικτικά, η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η προστασία των καταναλωτών και η καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος). Οι ρυθμιστικές υποχρεώσεις προς τις οποίες οι τράπεζες οφείλουν να συμμορφώνονται (π.χ. απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας, υποχρεώσεις εσωτερικής διακυβέρνησης, υποχρεώσεις ταυτοποίησης των πελατών, απαιτήσεις ανάπτυξης εξελιγμένων μεθόδων υπολογισμού και διαχείρισης κινδύνων, υποχρεώσεις διαφάνειας, κ.λπ.) συνιστούν αναπόφευκτο συστατικό στοιχείο του κόστους κεφαλαίων, το οποίο τελικά επιβαρύνει την πελατεία (καταθέτες και δανειολήπτες) και τους μετόχους των τραπεζών. Όσο μεγαλύτερες είναι οι επιβαρύνσεις και οι περιορισμοί που επιβάλλονται στις τράπεζες για την ικανοποίηση αυτών των ρυθμιστικών υποχρεώσεων, τόσο επαχθέστερη είναι και η επίδρασή τους στο κόστος των τραπεζικών κεφαλαίων και στη διαμόρφωση υψηλότερων επιτοκίων.

⁶¹ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ρυθμός πληθωρισμού επηρεάζει ευθέως ανάλογα και άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, όπως ενδεικτικά τα μισθώματα κατοικιών ή και επαγγελματικών χώρων όπου η ετήσια προσαύξηση του μισθώματος στην πλειονότητα των περιπτώσεων συναρτάται με το ετήσιο ύψος του πληθωρισμού προσαυξημένο πλέον ενός ελεύθερα διαμορφούμενου περιθωρίου.

(β) Ενδογενείς παράγοντες του τραπεζικού συστήματος:

- **Συνθήκες ανταγωνισμού και δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης.** Στις οικονομίες της αγοράς, η διαμόρφωση των επιτοκίων επηρεάζεται από τις συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν στον πιστωτικό τομέα και από τις δυνάμεις της προσφοράς και ζήτησης δανειακών κεφαλαίων, τις οποίες τροφοδοτούν πολλοί παράγοντες ταυτοχρόνως, όπως ενδεικτικά, το διαθέσιμο εισόδημα, οι μακροοικονομικές προσδοκίες, η διάρθρωση της πιστωτικής αγοράς και οι διοικητικοί περιορισμοί.
- **Πιστοληπτική διαβάθμιση κάθε τράπεζας.** Αξιολογείται από διεθνείς οίκους αξιολόγησης με συνεκτίμηση διαφόρων κριτηρίων, όπως κυρίως το μέγεθος, η φερεγγυότητα, η διάρθρωση και η ποιότητα του ενεργητικού και του παθητικού, τα οικονομικά αποτελέσματα και οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης της.
- **Επάρκεια εξασφαλίσεων και πιστωτικός κίνδυνος.** Η έλλειψη εξασφαλίσεων, καθώς και η έκταση του πιστωτικού κινδύνου αιτιολογεί γιατί τα καταναλωτικά δάνεια έχουν υψηλότερο επιτόκιο από τα στεγαστικά ή τα επιχειρηματικά. Ενώ τα δάνεια των δύο τελευταίων κατηγοριών καλύπτονται, στην πλειονότητά τους, από εμπράγματα ή άλλες εξασφαλίσεις, τα περισσότερα καταναλωτικά δάνεια χορηγούνται χωρίς. Ως εκ τούτου, τα καταναλωτικά δάνεια τιμολογούνται με υψηλότερο επιτόκιο για δύο λόγους: πρώτον, διότι εκθέτουν την τράπεζα σε υψηλότερο πιστωτικό κίνδυνο, δηλαδή σε μεγαλύτερη πιθανότητα επισφάλειας και δεύτερον, διότι, ακριβώς λόγω της έλλειψης εξασφαλίσεων, απαιτούνται από τις εποπτικές αρχές, υψηλότερες προβλέψεις για την περίπτωση μη ομαλής εξυπηρέτησής τους.
- **Λειτουργικός κίνδυνος ανά προϊόν ή υπηρεσία.** Η δομή, τα χαρακτηριστικά και ο τρόπος χρήσης κάθε προϊόντος ή υπηρεσίας, απαιτεί την ύπαρξη ανάλογων με τη φύση του κάθε προϊόντος υποδομών, ο βαθμός ασφάλειας των οποίων ποικίλλει, συναρτάται δε και από τον ανθρώπινο παράγοντα. Ο βαθμός έκθεσης στο συγκεκριμένο κίνδυνο εξηγεί, εκτός των άλλων, τις διαφορές που παρατηρούνται διεθνώς ανάμεσα στα επιτόκια των λοιπών καταναλωτικών δανείων και τα πάντοτε υψηλότερα αυτών επιτόκια των πιστωτικών καρτών, οι συναλλαγές των οποίων πραγματοποιούνται στο σύνολό τους εκτός τραπεζικού καταστήματος, απαιτούν υψηλότερες επενδύσεις ασφάλειας, ενώ κυρίαρχο χαρακτηριστικό τους είναι η διαρκής ανακύκλωση της πίστωσης που συνεπάγεται υψηλότερο κόστος διαχείρισης.

2.2. Λόγοι απόκλισης των ελληνικών επιτοκίων από το μέσο όρο της ευρωζώνης

Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι για τις ελάχιστες πλέον κατηγορίες τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, στις οποίες παρατηρούνται ορισμένες αποκλίσεις στα επιτόκια στην Ελλάδα σε σχέση με το μέσο όρο της ευρωζώνης, η προσδοκώμενη σύγκλιση θα εξαρτηθεί από την ταχύτητα και την έκταση άμβλυσης των αιτίων στα οποία αυτή αποδίδεται. Εν προκειμένω οι κατωτέρω παράγοντες κρίνονται καθοριστικής σημασίας:

- η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας (υπό α),
- ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού στην Ελλάδα (υπό β),
- οι συνθήκες ζήτησης και προσφοράς στην ελληνική τραπεζική αγορά (υπό γ),
- το λειτουργικό κόστος των ελληνικών τραπεζών (υπό δ),
- το πρόσφατο της απελευθέρωσης της καταναλωτικής πίστης (υπό ε),
- το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των ελληνικών τραπεζών (υπό στ),
- οι περιορισμοί στη λειτουργία του Συστήματος Συγκέντρωσης Κινδύνων της εταιρείας ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ (υπό ζ), και
- η πιστοληπτική ικανότητα των ελληνικών τραπεζών (υπό η).

(α) Η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας έχει μεν τα τελευταία χρόνια βελτιωθεί, αλλά παραμένει και σήμερα χαμηλότερη από τα περισσότερα κράτη μέλη της ευρωζώνης, κυρίως λόγω του σχετικά υψηλού δημόσιου χρέους.

(β) Ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού στην Ελλάδα, μετρούμενος με βάση το γενικό Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), παραμένει από τους υψηλότερους, αν όχι ο υψηλότερος, της ευρωζώνης. Το 2007 η απόκλιση του πληθωρισμού στην Ελλάδα από το αντίστοιχο μέγεθος στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο ήταν 0,9 ποσοστιαίες μονάδες (3% έναντι 2,1% αντίστοιχα).⁶² Όπως υπογραμμίζεται σε πρόσφατες μελέτες του Οικονομικού Δελτίου της Τράπεζας της Ελλάδος⁶³: «*Το επίπεδο του πληθωρισμού ... επηρεάζει τα τραπεζικά επιτόκια, κατ' αρχάς μέσω του αποτελέσματος Fisher, σύμφωνα με το οποίο στο ίδιο πραγματικό επιτόκιο αντιστοιχούν διαφορετικά επιτόκια, ανάλογα με τον εκάστοτε προσδοκώμενο πληθωρισμό. Επιπλέον, ο πληθωρισμός επιτείνει τις ασυμμετρίες πληροφόρησης αυξάνοντας το περιθώριο επιτοκίου»* και της τράπεζας EFG Eurobank⁶⁴ «*ο πληθωρισμός έχει ως επιπλέον συνέπεια την αναδιανομή πόρων από τους καταθέτες στους δανειολήπτες, καθώς μειώνει την αξία του χρέους των τελευταίων. Στις χώρες της ευρωζώνης με υψηλό πληθωρισμό, οι τράπεζες χρη-*

⁶² Για το 2008 ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού στην Ελλάδα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί γύρω στο 4,0% από 3% το 2007. Βλέπε σχετικά, Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007, Απρίλιος 2008, σελ. 27.

⁶³ Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 28, Φεβρουάριος 2007, σελ. 27.

⁶⁴ Μαλλιαρόπουλος Δ. (2006): Τραπεζικά επιτόκια και πληθωρισμός: Χρεώνουν οι ελληνικές τράπεζες υπερβολικά υψηλά επιτόκια; Eurobank Research: Οικονομία και Αγορές, 21 Φεβρουαρίου 2006.

ματοδοτούν τα χαμηλότερα πραγματικά επιτόκια δανείων με χαμηλότερα πραγματικά επιτόκια καταθέσεων. Για παράδειγμα οι ελληνικές τράπεζες εισπράττουν 114 μονάδες βάσης (1,14%) χαμηλότερο πραγματικό επιτόκιο από τους δανειολήπτες στη στεγαστική πίστη, ενώ πληρώνουν 129 μονάδες βάσης (1,29%) χαμηλότερο πραγματικό επιτόκιο στους καταθέτες».

(γ) Οι διαρθρωτικοί παράγοντες που διαμορφώνουν τις συνθήκες ζήτησης και προσφοράς στην ελληνική τραπεζική αγορά διαφέρουν στους επιμέρους τομείς χορηγητικής δραστηριότητας. Χαρακτηριστικές είναι οι ακόλουθες διαφορές:

- Ο μέσος όρος των επιτοκίων στην Ελλάδα δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική εικόνα, αφού επηρεάζεται αυξητικά, δεδομένου ότι υπολογίζεται επί του συνολικού υπολοίπου χορηγήσεων, συμπεριλαμβανομένων των παλαιών δανείων μεγάλης διάρκειας που είχαν χορηγηθεί με υψηλότερα επιτόκια την εποχή που η απόκλιση μεταξύ των ελληνικών και των ευρωπαϊκών επιτοκίων ήταν σημαντική.
- Η διάρθρωση του χαρτοφυλακίου δανείων των ελληνικών τραπεζών χαρακτηρίζεται από γενικά υψηλότερες αναλογίες δανείων προς νοικοκυριά και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, σε σύγκριση με τις τράπεζες άλλων κρατών μελών της ευρωζώνης. Κατά συνέπεια, ο σταθμικός μέσος όρος του συνόλου των τραπεζικών επιτοκίων εμφανίζεται στην Ελλάδα υψηλότερος έναντι του μέσου όρου της ευρωζώνης επειδή οι δύο αυτές κατηγορίες δανείων, με την εξαίρεση των στεγαστικών, τιμολογούνται με υψηλότερα επιτόκια, εξαιτίας του υψηλότερου κινδύνου που εμπεριέχουν.
- Το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα εξισώνει τα ονομαστικά και όχι τα πραγματικά επιτόκια. Τα πραγματικά επιτόκια διαφέρουν, διότι προσδιορίζονται από την αποδοτικότητα των επενδύσεων σε κάθε οικονομία.

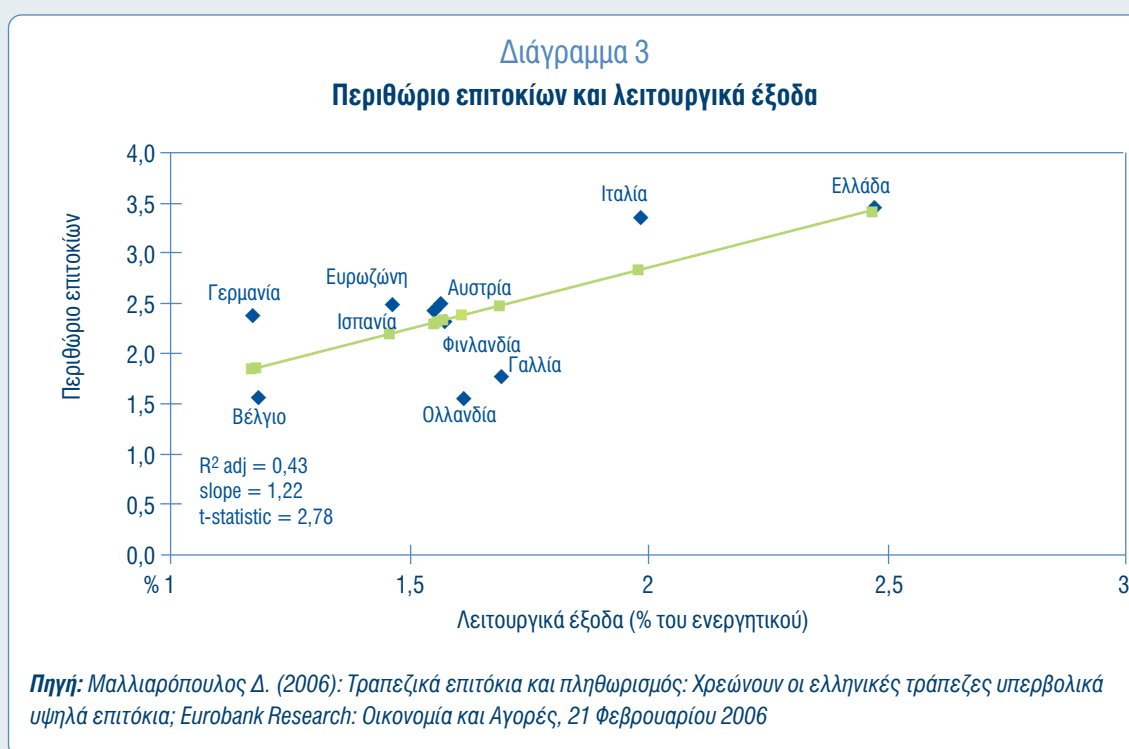
(δ) Το λειτουργικό κόστος των ελληνικών τραπεζών έχει μειωθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Εν τούτοις, κατά μέσο όρο και σε σύγκριση με τα τραπεζικά συστήματα άλλων κρατών μελών της ευρωζώνης, παραμένει σχετικά υψηλό (ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού τους), κυρίως λόγω των εξής παραγόντων:

- Το μικρότερο μέγεθος των τραπεζών στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ευρωζώνης, δεν τους επιτρέπει να αξιοποιήσουν πληρέστερα τις οικονομίες κλίμακας σε ό,τι αφορά τη διαδικασία της τραπεζικής διαμεσολάβησης, διαπίστωση που ισχύει διεθνώς για τις σχετικώς μικρότερες τράπεζες. Επιπλέον, στην Ελλάδα, το μέσο ύψος των καταθέσεων και των δανείων ανά πελάτη είναι σχετικά μικρό, γεγονός που επιβαρύνει τις τράπεζες με υψηλότερα λειτουργικά έξοδα, καθώς συνεπάγεται μεγαλύτερο αριθμό τραπεζικών συναλλαγών για ένα περιορισμένο ύψος καταθέσεων ή δανείων. Η σημασία του παράγοντα αυτού τονίζεται σε πρόσφατη μελέτη του Οικονομικού Δελτίου της Τράπεζας της Ελλάδος.⁶⁵
- Ο δεύτερος παράγοντας είναι η σχετική ανελαστικότητα ορισμένων συστατικών στοιχείων λειτουργικού κόστους των ελληνικών τραπεζών εξαιτίας: (α) της συνεχιζόμενης εκτεταμένης χρήσης με-

⁶⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 28, Φεβρουάριος 2007, σελ. 27.

τηρών στις συναλλαγές, αντί της χρήσης πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, (β) του μικρού ποσοστού των ηλεκτρονικών συναλλαγών και των συναλλαγών μέσω διαδικτύου (e-banking) σε αντιδιαστολή με το μεγάλο τμήμα των συναλλαγών που συνεχίζουν να πραγματοποιούνται στο γκισέ των καταστημάτων, και (γ) του γεωγραφικά διάσπαρτου δικτύου καταστημάτων, όπως επιβάλλεται από την ανάγκη εξυπηρέτησης απομακρυσμένων περιοχών ή περιοχών με σχετικά χαμηλή οικονομική δραστηριότητα. Αποτέλεσμα του κατακερματισμού του δικτύου και του μικρότερου στην Ελλάδα κύκλου εργασιών ανά κατάσταση είναι το γεγονός ότι, το 2006, σε κάθε έλληνα τραπεζικό υπάλληλο αντιστοιχούσαν στοιχεία τραπεζικού ενεργητικού (δάνεια, χορηγήσεις, επενδυτικά προϊόντα, κ.λπ.) συνολικού ύψους 5,1 εκατ. ευρώ, ενώ ο μέσος όρος των κρατών μελών της ευρωζώνης ανερχόταν στα 11,3 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, στη χώρα μας αντιστοιχούσαν 3.005 κάτοικοι έναντι μέσου όρου 1.744 κατοίκων στα κράτη μέλη της ευρωζώνης, ανά τραπεζικό κατάστημα.⁶⁶

Είναι αυταπόδεικτο ότι οι δύο ανωτέρω παράγοντες επηρεάζουν αυξητικά σε μεγάλο βαθμό το λειτουργικό κόστος των ελληνικών τραπεζών σε σχέση με τράπεζες που λειτουργούν σε άλλα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3, κράτη μέλη της ευρωζώνης με υψηλά περιθώρια τραπεζικών επιτοκίων, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, έχουν και υψηλότερα λειτουργικά έξοδα τραπεζικών εργασιών ως ποσοστό του ενεργητικού των τραπεζών. Ωστόσο, τα περιθώρια τραπεζικών επιτοκίων στην Ελλάδα βρίσκονται πολύ κοντά στο μέσο όρο της ευρωζώνης αν προσαρμοστεί το περιθώριο επιτοκίων στο λειτουργικό κόστος των τραπεζών.⁶⁷

⁶⁶ European Central Bank, EU Banking Structures, October 2007, σελ. 16.

⁶⁷ Μαλλιάρopoulos Δ. (2006): Τραπεζικά επιτόκια και πληθωρισμός: Χρεώνουν οι ελληνικές τράπεζες υπερβολικά υψηλά επιτόκια; Eurobank Research: Οικονομία και Αγορές, 21 Φεβρουαρίου 2006, σελ. 19-20, Διάγραμμα 16 και 17.

(ε) Λόγω της πρόσφατης απελευθέρωσης της καταναλωτικής πίστης και της συνακόλουθης ραγδαίας αύξησης της ζήτησης τραπεζικών δανείων από τα νοικοκυριά, οι ελληνικές τράπεζες είναι εκτεθειμένες σε υψηλότερο πιστωτικό κίνδυνο και σχετικά υψηλότερα από τα μέχρι το 2003 ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων. Για την κάλυψη αυτής της υποχρέωσής τους οι τράπεζες διατηρούν, όπως εξάλλου οφείλουν από το νόμο, υψηλότερες προβλέψεις, δεσμεύοντας περισσότερα ίδια κεφάλαια ανά μονάδα παρεχομένων υπηρεσιών, γεγονός που συνεπάγεται υψηλότερο κόστος κεφαλαίων. Συγκεκριμένα:

- Στο σύνολο του τραπεζικού τομέα, κατά μέσο όρο, το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις συγκριτικά με τα αντίστοιχα ποσοστά για τις μεσαίου μεγέθους τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – παρότι βαίνει μειούμενο – εξακολουθεί να είναι υψηλότερο (Ελλάδα: 5,1% επί του συνόλου των δανείων, ΕΕ: 3,2%)⁶⁸. Όπως προαναφέρθηκε, διαφορά επιτοκίων τραπεζικού δανεισμού μεταξύ Ελλάδας και μέσου όρου ευρωζώνης παρατηρείται σήμερα στα καταναλωτικά δάνεια και, ειδικότερα, στα επιτόκια των πιστωτικών καρτών. Οφείλει, πάντως, να επισημανθεί ότι ανά την υφήλιο τα επιτόκια των πιστωτικών καρτών είναι υψηλότερα από τα λοιπά επιτόκια εξαιτίας της έλλειψης εμπράγματης ασφάλειας και του υψηλότερου λειτουργικού κινδύνου (π.χ. απάτες) στον οποίο εκτίθενται οι δανειστές.
- Στην Ελλάδα, πλέον των ανωτέρω, τα επιτόκια των πιστωτικών καρτών επιβαρύνονται σημαντικά από το υψηλό ποσοστό περιπτώσεων μη εμπρόθεσμης αποπληρωμής των χρεωστικών υπολοίπων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τα μη εξυπηρετούμενα καταναλωτικά δάνεια ανέρχονταν, το Σεπτέμβριο του 2007 στο 6,4% (από 6,9% το Δεκέμβριο του 2006) του συνόλου των καταναλωτικών δανείων,⁶⁹ γεγονός που κατά κύριο λόγο οφείλεται στο πρόσφατο άνοιγμα της σχετικής αγοράς και στους περιορισμούς χρήσης του συστήματος συγκέντρωσης κινδύνων της εταιρείας ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ (βλέπε σχετικά κατωτέρω, υπό ζ).
- Στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρηματικών δανείων ύψους κάτω από 1 εκατ. ευρώ αφορά δάνεια προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι 2 εργαζομένους. Πρόκειται δηλαδή, στην ουσία, για δάνεια προς πολύ μικρές ατομικές επιχειρήσεις ή αυτοαπασχολούμενους. Από τη φύση των επιχειρήσεων αυτών, τα όχι πάντα απολύτως διαφανή δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας στην οποία λειτουργούν και δραστηριοποιούνται και τις παγιωμένες συναλλακτικές πρακτικές, η αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας γίνεται κατ' ανάγκη αποκλειστικά από τις τράπεζες για ίδια χρήση, είναι ιδιαίτερα δυσχερής και δαπανηρή, ενώ ενέχει και υψηλό βαθμό αβεβαιότητας και ευαισθησίας σε μη προβλέψιμα και, συνεπώς, αστάθμητα τυχαία γεγονότα. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς επαγγελματίες και πολύ μικρές επιχειρήσεις υπολειπόταν ελάχιστα του αντίστοιχου ποσοστού των καταναλωτικών δανείων και ανερχόταν, το Σεπτέμβριο του 2007, στο 5,6% (από 6% το Δεκέμβριο του 2006).⁷⁰

⁶⁸ Με την παραδοχή βεβαίως που και η Τράπεζα της Ελλάδος επισημαίνει, ότι τα στοιχεία δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 108, υποσημείωση υπ' αριθμ. 67.

⁶⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 110. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος, το Σεπτέμβριο του 2007, ο λόγος των στεγαστικών δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των στεγαστικών δανείων αυξήθηκε οριακά σε 3,5%, από 3,4% το Δεκέμβριο του 2006.

⁷⁰ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 111.

- Η Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε, έχει τα υψηλότερα επιτόκια, στα άνω των πέντε ετών υφιστάμενα υπόλοιπα τραπεζικών δανείων προς επιχειρήσεις. Πρόκειται όμως για δάνεια τα οποία έχουν χορηγηθεί σε απώτερο χρόνο, πολλά εξ αυτών πριν τη νομισματική ενοποίηση, με υψηλότερο πληθωρισμό και δραχμικά επιτόκια κατά τη χορήγησή τους και τα οποία βαθμδόν θα αντικαθίστανται από νεότερα δάνεια με αποτέλεσμα την περαιτέρω μείωση και σύγκλιση των επιτοκίων τους με το μέσο όρο της ευρωζώνης.

(στ) Το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών στην Ελλάδα, το οποίο πλέον διαμορφώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό υπό την επίδραση του κοινοτικού δικαίου, σε ορισμένους τομείς παραμένει μέχρι και σήμερα συγκριτικά αυστηρότερο από ό,τι επιβάλλουν οι σχετικές κοινοτικές Οδηγίες. Είναι, επίσης, αξιοσημείωτο ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, λίγες ευτυχώς, το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο δεν έχει ακόμα προσαρμοστεί απόλυτα στις σύγχρονες συνθήκες λειτουργίας των ανεπτυγμένων πιστωτικών αγορών. Ενδεικτικά:

- Η Ελλάδα καταλαμβάνει, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, την τελευταία θέση μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης όσον αφορά τη σχετική ευκολία έναρξης και συνέχισης της επιχειρηματικής δραστηριότητας.⁷¹
- Στην Ελλάδα, το μέσο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την είσπραξη μέσω των δικαστηρίων τραπεζικών απαιτήσεων από επισφαλή δάνεια είναι αισθητά μεγαλύτερο από ό,τι σε άλλα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Αντίστοιχα αυξημένο είναι και το κόστος της σχετικής διαδικασίας. Χαρακτηριστική εν προκειμένω είναι και η σχετική επισήμανση της Τράπεζας της Ελλάδος ότι «σε χώρες όπου η διαδικασία εκποίησης των ασφαλειών απαιτεί δύο ή περισσότερα έτη (π.χ. Ελλάδα, Ιταλία και Πορτογαλία) το μέσο επιτόκιο χορηγήσεων είναι υψηλότερο από το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ. Στην Ελλάδα αυτό το χρονικό διάστημα είναι το μεγαλύτερο μετά την Ιταλία».⁷²
- Στην Ελλάδα, ο χρόνος και το κόστος της διαδικασίας εκκαθάρισης μιας επιχείρησης που έχει περιέλθει σε κατάσταση πτώχευσης είναι από τα υψηλότερα σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ),⁷³ ενώ το ποσοστό ικανοποίησης απαιτήσεων των δανειστών, εν προκειμένω των τραπεζών, έναντι επιχειρήσεων που έχουν πτωχεύσει, στην Ελλάδα είναι το δεύτερο μικρότερο μεταξύ των 23 κρατών μελών του ΟΟΣΑ, για τις οποίες υπάρχουν συγκριτικά στοιχεία, όπως προκύπτει και από το *Διάγραμμα 4* κατωτέρω.

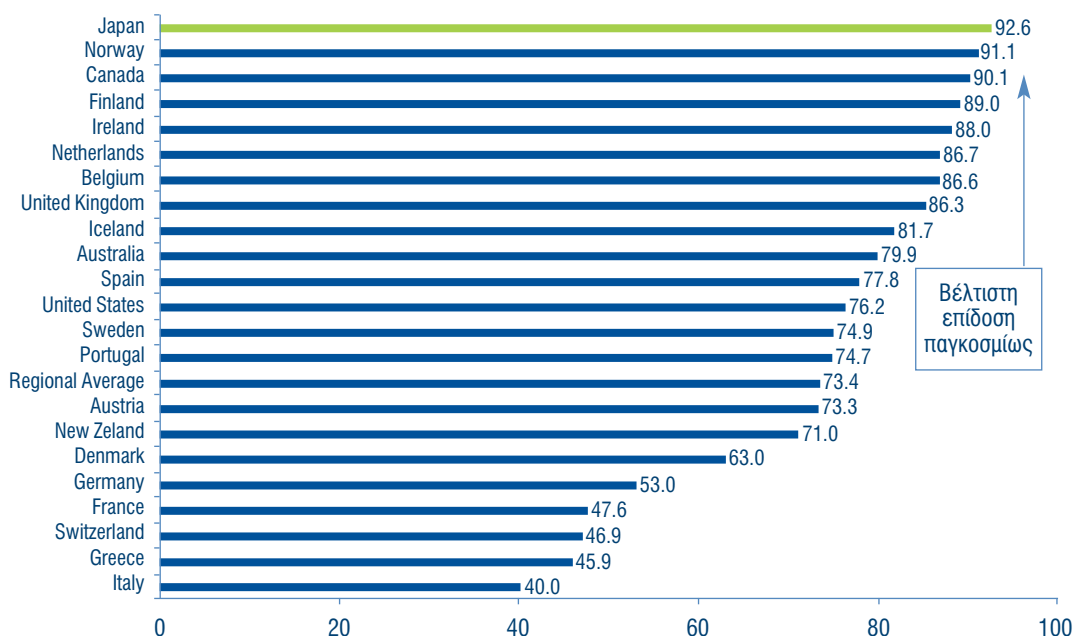
⁷¹ World Bank, Doing Business in 2007-How to Reform (Overview), σελ. 6.

⁷² Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2006-2007, Φεβρουάριος 2007, σελ. 64, υποσημείωση υπ' αριθμ. 22.

⁷³ World Bank, Doing Business in 2006, σελ. 34 επ.

Διάγραμμα 4

Ποσοστό ικανοποίησης των δανειστών από πτωχευτικές απαιτήσεις
ΟΟΣΑ – Συγκριτικά με την παγκοσμίως βέλτιστη επίδοση / Επιλεγμένες λοιπές χώρες
(σεντς ανά δολάριο ΗΠΑ)

Πηγή: ΟΟΣΑ, Doing Business Database

(ζ) Επιπλέον, στην Ελλάδα, οι περιορισμοί που έχουν καθιερωθεί από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα δεν επιτρέπουν στην εταιρεία ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ ΑΕ να αναπτύξει πλήρως το σύστημα συγκέντρωσης κινδύνων, με αποτέλεσμα να είναι πρακτικά αδύνατος ο επακριβής προσδιορισμός της πιστοληπτικής ικανότητας κάθε πελάτη χωριστά, δηλαδή με βάση τα ατομικά ιστορικά στοιχεία του.⁷⁴ Η σοβαρή αυτή αδυναμία καθιστά αναπόφευκτη την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας «κατά κατηγορίες» δανειοληπτών αντί ατομικά, με αποτέλεσμα οι καλοί και συνεπείς πελάτες να φέρουν το βάρος και το κόστος των λιγότερο καλών πελατών. Η άρση της σοβαρής αυτής αδυναμίας θα καθιστούσε την τιμολόγηση των δανείων περισσότερο δίκαιη και πιο αποτελεσματική από πλευράς λειτουργίας της αγοράς δανειακών κεφαλαίων. Θα δημιουργούσε ακόμη ισχυρότερα κίνητρα στις τράπεζες, αλλά και στους πελάτες τους, για τη συστηματική αντιστοίχιση της συνεπούς συναλλακτικής συμπεριφοράς σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο και θα οδηγούσε τελικά στη μείωση του μέσου επιπέδου επιτοκίων του συνόλου των δανείων προς τα νοικοκυριά.

⁷⁴ Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Απόφαση αρ. 68/31.10.2005.

(η) Τέλος, στην Ελλάδα οι τράπεζες, κατά μέσο όρο, λαμβάνουν χαμηλότερη αξιολόγηση σε ό,τι αφορά την πιστοληπτική τους ικανότητα σε σύγκριση με τις τράπεζες άλλων κρατών μελών της ευρωζώνης, λόγω κυρίως του σχετικά μικρότερου μεγέθους τους και, για ορισμένες εξ αυτών, λόγω παλαιών μη εξυπηρετούμενων δανείων, η διαγραφή των οποίων, μεταξύ άλλων, συναρτάται και με τις επιλογές αναφορικά με τη μερισματική πολιτική της κάθε τράπεζας. Ο παράγοντας αυτός έχει δύο επιπτώσεις:

- κατ' αρχήν, αυξάνει το περιθώριο επιτοκίου με το οποίο οι ελληνικές τράπεζες αντλούν δανειακά κεφάλαια από τη διατραπεζική αγορά και τις διεθνείς χρηματαγορές με την έκδοση ομολογιακών τίτλων, και
- επιπλέον, επιβάλλει στις τράπεζες να διακρατούν περισσότερα ίδια κεφάλαια για τα εν λόγω δάνεια με αποτέλεσμα την αύξηση του λειτουργικού τους κόστους.

Γ. Η ευρύτερη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία και κοινωνία

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν αναλυτικά στην ενότητα Α της παρούσας μελέτης, προκύπτει αβίαστα η άμεση θετική συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας:

- Οι ελληνικές τράπεζες παρέχουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών σε ιδιώτες, επιχειρήσεις αλλά και το Ελληνικό Δημόσιο, στο πλαίσιο της διαμεσολαβητικής τους λειτουργίας, στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών πληρωμών και στο πλαίσιο της παροχής του συνόλου των επενδυτικών υπηρεσιών στις κεφαλαιαγορές, ικανοποιώντας τη ζήτηση που εκδηλώνει η πελατεία τους.
- Ειδικά στον τομέα της χρηματοδότησης ιδιωτών και επιχειρήσεων, η συμβολή αυτή είναι σημαντική όχι μόνον διότι καθιστά εφικτή τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και της κατανάλωσης (και συνεπώς συνεισφέρει στην αύξηση του ΑΕΠ της χώρας), αλλά και διότι περιορίζει την προσφυγή στη σχετική παραοικονομική δραστηριότητα, η οποία κατά τη διάρκεια προηγούμενων δεκαετιών ήταν, όπως είναι γνωστό, ιδιαίτερα σημαντική.
- Η χρηματοδοτική δραστηριότητα των τραπεζών στην Ελλάδα, ελληνικών και αλλοδαπών, συνέβαλε, επίσης, στην προώθηση του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων, ιδίως δε των μικρομεσαίων, και συνακόλουθα στη δημιουργία προϋποθέσεων για την περαιτέρω ανάπτυξη δυναμικών κλάδων της οικονομίας.
- Οι τράπεζες στην Ελλάδα παρέχουν στους θετικούς αποταμιευτές της οικονομίας ένα ευρύ φάσμα εναλλακτικών επιλογών σε ό,τι αφορά τη διαχείριση του χαρτοφυλακίου τους, με την προσφορά εναλλακτικών τραπεζικών, επενδυτικών και ασφαλιστικών προϊόντων που ανταποκρίνονται στις εκάστοτε ανάγκες της πελατείας τους και με επενδύσεις που γίνονται τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.
- Τέλος, στον τομέα των μαζικών πληρωμών, μέσω της χρήσης των υπηρεσιών πληρωμών των τραπεζών (που παρέχονται είτε σε διμερή είτε σε διατραπεζική βάση) κατέστη δυνατή η δραστική μείωση του συναφούς κόστους υπηρεσιών του Δημοσίου, αλλά και πολλών μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεων, τόσο σε ό,τι αφορά την είσπραξη απαιτήσεων (π.χ. είσπραξη εργοδοτικών εισφορών) όσο και σε ό,τι αφορά την πληρωμή οφειλών (π.χ. καταβολή μισθών, συντάξεων και μερισμάτων).

Οι τράπεζες στην Ελλάδα, και οι επιχειρήσεις των ομίλων τους, λειτουργούν σε ένα περιβάλλον υψηλής φερεγγυότητας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου, διασφαλίζοντας στους καταθέτες τους τις αναγκαίες συνθήκες ασφάλειας, και καθιστώντας ελκυστική την επένδυση σε μετοχές τους από έλληνες και ξένους, θεσμικούς και ιδιώτες, επενδυτές. Επέδειξαν υψηλό βαθμό προσαρμοστικότητας στις νέες συνθήκες της διεθνοποιημένης οικονομίας και ανέπτυξαν ευρύ δίκτυο καταστημάτων σε νέες αγορές στο εξωτερικό. Παρέχουν τις υπηρεσίες τους με όλο και περισσότερο ευνοϊκό κόστος (όπως αναδείχθηκε στην ενότητα Β της παρούσας μελέτης) και με όρους διαφάνειας που ανταποκρίνονται απόλυτα στις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή.

Παράλληλα, οι τράπεζες στην Ελλάδα επένδυσαν ικανά κεφάλαια στην τεχνολογία και σε εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν τις ολοκληρωμένες υπηρεσίες που απολαμβάνει η πελατεία τους. Ανέπτυξαν και συνεχίζουν να αναπτύσσουν αποτελεσματικά συστήματα διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου, του λειτουργικού κινδύνου και των κινδύνων της αγοράς που ανταποκρίνονται στις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, ώστε να διασφαλίζουν τα συμφέροντα των μετόχων τους και να συμβάλλουν περαιτέρω στη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος. Ενίσχυσαν, επιπλέον, τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου της δραστηριότητάς τους και υιοθέτησαν πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης που, επίσης, ανταποκρίνονται τόσο στις απαιτήσεις της νομοθεσίας όσο και στις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές.

Η συμβολή, όμως, των τραπεζών στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, αλλά και στην ενίσχυση της ελληνικής κοινωνίας, δεν εξαντλείται σε αυτές τις παραμέτρους. Είναι σαφώς ευρύτερη. Όπως θα καταδειχθεί στις επόμενες παραγράφους της παρούσας καταληκτικής ενότητας της μελέτης, οι τράπεζες στην Ελλάδα:

- απασχολούν έναν πολύ μεγάλο αριθμό εργαζομένων και προβαίνουν σε σημαντικές παροχές, αυξητικά κατά την τελευταία πενταετία (υπό 2),
- καταβάλλουν ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό επί του συνόλου των φόρων και μάλιστα προκαταβάλλοντάς τους (υπό 3),
- διανέμουν υψηλό ποσοστό των καθαρών κερδών τους στους μετόχους τους (υπό 4), και τέλος
- έχουν σημαντική κοινωνική συνεισφορά (υπό 5).

2. Απασχολούμενοι στο τραπεζικό σύστημα και παροχές προς τους εργαζομένους

Οι ταχείς ρυθμοί ανάπτυξης των ελληνικών τραπεζών αποτυπώνονται και στη διάρθρωση του ανθρώπινου δυναμικού. Ειδικότερα, σύμφωνα με διαθέσιμα από το 2001 στοιχεία,⁷⁵ ο συνολικός αριθμός των άμεσα απασχολούμενων στις τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα διαμορφώθηκε αυξητικά την εξαετία 2001-2006⁷⁶ (2006: 62.093, 2001: 59.624) σε σχέση με τις αντίστροφες τάσεις μείωσης του προσωπικού που παρατηρήθηκαν στα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE-25: 2006: 3.050.006, 2001: 3.180.163) και της ευρωζώνης (EE-12: 2006: 2.198.698, 2001: 2.271.302). Ωστόσο, ο λόγος απασχολούμενων ανά κατάσταση (υπηρεσιακή μονάδα) εξακολουθεί να είναι υψηλότερος στην Ελλάδα (2006: 17/1) συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE-25: 2006: 14/1) και της ευρωζώνης (EE-12: 2006: 12/1).

⁷⁵ European Central Bank, EU Banking Structures, October 2006, σελ. 52-53 και Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2006, Απρίλιος 2007, σελ. 327.

⁷⁶ Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤ, ο συνολικός αριθμός των άμεσα απασχολούμενων στις τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα ήταν, στο τέλος του 2007, 64.350, χωρίς να συνυπολογίζονται σε αυτούς οι 2.763 εργαζόμενοι στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι λόγοι αύξησης των άμεσα απασχολουμένων στις τράπεζες ανάγονται, αφενός μεν στις πρόσθετες ανάγκες που προέκυψαν από τη διαρκή επέκταση του τραπεζικού δικτύου και αφετέρου στην περιορισμένη το 2005 αναπλήρωση του προσωπικού ορισμένων τραπεζών που είχε αποχωρήσει στο πλαίσιο προγραμμάτων εθελουσίας εξόδου κατά τη διάρκεια του 2004.

Όσον αφορά τις παροχές προς τους εργαζομένους των τραπεζών, όπως προκύπτει από στοιχεία των ισολογισμών των έξι μεγαλύτερων τραπεζών και τραπεζικών ομίλων, οι δαπάνες προσωπικού για μισθούς, ημερομίσθια και επιδόματα, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, συνταξιοδοτικά προγράμματα καθορισμένων παροχών και λοιπές δαπάνες (Πίνακες 15α και 15β) ανήλθαν σε 2.714 εκατ. ευρώ (3.883 εκατ. ευρώ σε επίπεδο ομίλων), έναντι 2.416 εκατ. ευρώ το 2006 (3.196 εκατ. ευρώ σε επίπεδο ομίλων). Συνεπώς, σημειώθηκε μια θετική μεταβολή της τάξης του 12,3% (21,5% σε επίπεδο ομίλου) ακριβώς λόγω της αύξησης των εργαζομένων, των μισθών, ημερομισθίων και επιδομάτων, των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και λοιπών παροχών.

Πίνακας 15α			
Παροχές προς εργαζομένους σε επίπεδο τράπεζας (εκατ. ευρώ)			
	2007	2006	Ετήσια μεταβολή (%)
1. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	880,008	729,831	20,6
2. EFG Eurobank Ergasias	452,000	391,000	15,6
3. Alpha Bank	386,694	368,852	4,8
4. Τράπεζα Πειραιώς	254,173	217,171	17,0
5. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος	401,519	371,436	8,1
6. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος	339,159	337,812	0,4
ΣΥΝΟΛΟ	2.713,6	2.416,1	12,3
<i>Πηγή: Ετήσιες οικονομικές καταστάσεις τραπεζών, 31.12.2007</i>			

Πίνακας 15β
Παροχές προς εργαζομένους σε επίπεδο ομίλου (εκατ. ευρώ)

	2007	2006	Ετήσια μεταβολή (%)
1. Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	1.423,56	1.048,54	35,8
2. EFG Eurobank Ergasias	727,00	589,00	23,4
3. Alpha Bank	526,935	476,09	10,7
4. Τράπεζα Πειραιώς	379,022	301,79	25,6
5. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος	431,28	397,75	8,4
6. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος	394,920	382,32	3,3
ΣΥΝΟΛΟ	3.882,7	3.195,5	21,5

Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις ομίλων, 31.12.2007

3. Φόροι που καταβάλλουν οι τράπεζες στο Ελληνικό Δημόσιο

Είναι γεγονός ότι στο πλαίσιο της φορολογικής μεταρρύθμισης που βρίσκεται σε εξέλιξη έχει ξεκινήσει η εκλογίκευση των συντελεστών φορολόγησης των εγκατεστημένων στην χώρα μας επιχειρήσεων, τάση η οποία παρατηρείται στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς εντείνεται ο φορολογικός ανταγωνισμός. Για πρώτη φορά από την οικονομική χρήση του 2007 οι τράπεζες φορολογούνται με συντελεστή φόρου εισοδήματος 25%, χαμηλότερο βέβαια απ' ό,τι στο παρελθόν, αλλά αισθητά υψηλότερο από τον αντίστοιχο συντελεστή σε όμορες χώρες, στις οποίες δραστηριοποιείται το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέσω θυγατρικών και υποκαταστημάτων. Ενδεικτικά, η Τουρκία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Κύπρος έχουν αντίστοιχους φορολογικούς συντελεστές κάτω του 20%, ενώ ειδικά στη Βουλγαρία, από τις αρχές του 2007, μειώθηκε περαιτέρω ο συντελεστής φορολόγησης των κερδών των ανωνύμων εταιρειών από 15% σε 10%.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 3634/2008,⁷⁷ οι τραπεζικές ημεδαπές ανώνυμες εταιρείες και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών που λειτουργούν στην Ελλάδα, και μόνον αυτές, προκαταβάλλουν, από το τρέχον έτος, τη φορολογία εισοδήματος που τους αντιστοιχεί σε ποσοστό 100%.

Στο επίπεδο των έξι μεγαλύτερων τραπεζών, το ποσοστό των φόρων τρέχουσας περιόδου επί των κερδών ανήλθε στο επίπεδο του 7,7%, έναντι 18,4% το 2006. Για τις ίδιες τράπεζες, το ποσοστό της αναβαλλόμενης φορολογίας επί των κερδών ανήλθε στο επίπεδο του 1,2% και 2,1%, αντίστοιχα (Πίνακας 16α).

Όσον αφορά τους έξι μεγαλύτερους τραπεζικούς ομίλους, το ποσοστό των φόρων τρέχουσας περιόδου επί των κερδών κυμάνθηκε στο 8,2% το 2007 και στο 12,8% το 2006. Για τους ίδιους ομίλους, το ποσοστό της αναβαλλόμενης φορολογίας επί των κερδών ανήλθε στο επίπεδο του 0,9% και 1,9%, αντίστοιχα (Πίνακας 16β).

⁷⁷ ΦΕΚ 9 Α/ 29.1.2008, άρθρο 26, παράγραφος 3.

Πίνακας 16α

Φόροι που καταβάλλουν οι τράπεζες (Ποσά σε χιλιάδες ευρώ)

Τραπεζών 2007														
	Κέρδη προ φόρων			Φόροι					Ποσοστό % φόρου εισοδήματος τρέχουσας περιόδου επί των κερδών		Ποσοστό % αναβαλλόμενης φορολογίας επί των κερδών			
	2007	2006	Ετήσια μεταβολή (%)	2007		2006			Ετήσια μεταβολή (%)	2007	2006	2006	2006	
				Τρέχουσας περιόδου	Αναβαλλόμενος	Σύνολο	Τρέχουσας περιόδου	Αναβαλλόμενος						Σύνολο
Εθνική														
Τράπεζα	1.031,855	840,068	22,83	76,118	41,145	117,263	243,419	12,991	256,410	(54,27)	7,4	29,0	4,0	1,5
EFG Eurobank														
Ergasias	854,000	644,000	32,61	116,000	33,000	149,00	158,000	11,000	169,000	(11,83)	13,6	24,5	3,9	1,7
Alpha Bank	613,641	716,034	(14,30)	101,989	48,262	150,251	104,881	34,958	139,839	7,45	16,6	14,6	7,9	4,9
Πειραιώς	498,099	404,386	23,17	(59,524)	(15,384)	(74,908)	(33,716)	(30,586)	(64,302)	16,49	(12,0)	(8,3)	(3,1)	(7,6)
Εμπορική	61,039	(233,114)	(126,18)	21,830	(9,326)	12,504	64,827	(59,973)	4,854	157,60	35,8	(27,8)	(15,3)	25,7
ΑΤΕ	268,466	241,938	10,96	(0,203)	(57,172)	(57,375)	(57,659)	(22,846)	(80,505)	(28,73)	(0,1)	(23,8)	(21,3)	(9,4)
Σύνολο	3.327,100	2.613,312	27,31	256,210	40,525	296,735	479,752	(54,456)	425,296	(30,23)	7,7	18,4	1,2	(2,1)

Σημ.: Στους φόρους τρέχουσας περιόδου περιλαμβάνεται ο φόρος εισοδήματος, οι διαφορές φορολογικού ελέγχου και οι λοιποί φόροι

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές καταστάσεις τραπεζών 2007

Πίνακας 16β

Φόροι που καταβάλλουν οι τραπεζικοί όμιλοι (Ποσά σε χιλιάδες ευρώ)

Ομίλων 2007

	Κέρδη προ φόρων			Φόροι						Ποσοστό % φόρου εισοδήματος τρέχουσας περιόδου επί των κερδών		Ποσοστό % αναβαλλόμενης φορολογίας επί των κερδών		
	2007	2006	Ετήσια μεταβολή (%)	2007		2006		Ετήσια μεταβολή (%)	2007	2006	2007	2006	2007	2006
				Τρέχουσας περιόδου	Αναβαλλόμενος	Σύνολο	Τρέχουσας περιόδου							
Εθνική														
Τράπεζα	1.902,929	1.268,303	50,04	206,280	52,528	258,808	304,188	17,520	321,708	(19,55)	10,8	24,0	2,8	1,4
EFG Eurobank														
Ergasias	1.050,000	832,000	26,20	194,000	25,000	219,000	219,000	6,000	225,000	(2,67)	18,5	26,3	2,4	0,7
Alpha Bank	985,263	800,757	23,04	149,713	58,468	208,181	140,663	34,764	175,427	18,67	15,2	17,6	5,9	4,3
Πειραιώς	785,313	556,549	41,10	(99,216)	(34,638)	(133,854)	(62,133)	(37,966)	(100,099)	33,72	(12,6)	(11,2)	(4,4)	(6,8)
Εμπορική	50,724	(219,352)	(123,12)	(30,707)	9,600	(21,107)	(76,953)	69,469	(7,484)	182,03	(60,5)	35,1	18,9	(31,7)
ΑΤΕ	316,662	289,450	9,40	(4,606)	(66,125)	(70,731)	(73,959)	(21,693)	(95,652)	(26,05)	(1,5)	(25,6)	(20,9)	(7,5)
Σύνολο	5.090,891	3.527,707	44,31	415,464	44,833	460,297	450,806	68,094	518,900	(11,29)	8,2%	12,8	0,9	1,9

Σημ.: Στους φόρους τρέχουσας περιόδου περιλαμβάνεται και η αναλογία φόρου συγγενικών εταιρειών εντός και εκτός Ελλάδας.
Πηγή: Ετήσιες οικονομικές καταστάσεις ομίλων 2007

4. Μερίσματα που καταβάλλουν οι τράπεζες στους μετόχους και χρηματιστηριακές εξελίξεις

Η μερισματική πολιτική των ελληνικών τραπεζών ασκείται περίπου με το 45-50% των καθαρών τους κερδών (κέρδη προ φόρων). Τα στοιχεία που παρατίθενται κατωτέρω (Πίνακας 17) αντλήθηκαν από τους πρόσφατα δημοσιευμένους ισολογισμούς των τραπεζών Εθνική, EFG Eurobank, Alpha Bank, Πειραιώς, Εμπορική και Αγροτική Τράπεζα και αφορούν τη χρήση από 1.1-31.12.2007. Οι τράπεζες αυτές, την 30ή Ιουνίου 2008, συμμετείχαν σε ποσοστό 77% περίπου στη συνολική κεφαλαιοποίηση των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών τραπεζών.

Τα μερίσματα που πληρώθηκαν από τις τράπεζες αυτές σε έλληνες και ξένους ιδιώτες και θεσμικούς επενδυτές, υπερέβησαν τα 1.800 εκατ. ευρώ.

Ως προς τον αριθμό των μετόχων αξίζει να σημειωθεί ότι σήμερα οι ιδιώτες επενδυτές υπερβαίνουν τους 1.200.000, ενώ οι ξένοι θεσμικοί επενδυτές κατέχουν το 1/3 περίπου του μετοχικού κεφαλαίου των εν λόγω τραπεζών που αντιστοιχεί σε 15 δισ. ευρώ σε κεφαλαιοποίηση, τη μεγαλύτερη δηλαδή σε μέγεθος ξένη επένδυση στην Ελλάδα σε επίπεδο κλάδου.

Πίνακας 17

Τράπεζες	Αριθμός Μετοχών (31.12.07)	Μέρισμα ανά μετοχή χρήσης 2007 σε ευρώ
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	477.198.461	1,40
EFG Eurobank Ergasias	524.945.638	0,82
Alpha Bank	410.976.652	0,90
Τράπεζα Πειραιώς	339.198.587	0,72
Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος	132.391.468	—
Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος	905.444.444	0,10

Πηγή: Χρηματιστήριο Αθηνών

Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος,⁷⁸ ο τραπεζικός κλάδος μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών άντλησε κατά τη διάρκεια του 2007,⁷⁹ 8.047,8 εκατ. ευρώ, ποσό αυξημένο κατά 163% περίπου σε σχέση με το αντίστοιχο του 2006, (3.053,7 εκατ. ευρώ)⁸⁰. Επίσης, το 2007 ταχύτερη άνοδο παρουσίασαν τόσο οι τιμές των

⁷⁸ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2007-2008, Φεβρουάριος 2008, σελ. 96 επ. Τα στοιχεία του 2007 είναι προσωρινά, σύμφωνα με σχετική επισήμανση της Τράπεζας της Ελλάδος.

⁷⁹ Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με δημόσια εγγραφή και ιδιωτική τοποθέτηση.

⁸⁰ Από την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος προκύπτει ότι στα αντληθέντα από το Χρηματιστήριο Αθηνών κεφάλαια του τραπεζικού κλάδου συμπεριλαμβάνεται και η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της MARFIN Investment Group A.E. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (MIG), ύψους 5.190,0 εκατ. ευρώ, η οποία ολοκληρώθηκε επιτυχώς τον Ιούλιο της χρήσης 2007. Ωστόσο, στον τραπεζικό

μετοχών του τραπεζικού κλάδου (17,8%), σε αντίθεση με την υποχώρηση του αντίστοιχου ευρωπαϊκού δείκτη, όσο και οι συναλλαγές σε μετοχές του κλάδου αυτού (45,1%), σε σύγκριση με την άνοδο του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών και της συνολικής αξίας των συναλλαγών σε μετοχές, αντίστοιχα. Στις εξελίξεις αυτές συνέβαλαν θετικά οι επιχειρηματικές συμφωνίες που πραγματοποιήθηκαν στον τραπεζικό κλάδο, η διατήρηση της υψηλής κερδοφορίας των ελληνικών εμπορικών τραπεζών κατά τη διάρκεια του 2007 (αύξηση κερδών μετά από φόρους κατά 49,1%), η συνεχής επέκταση των δραστηριοτήτων τους στο εξωτερικό, κυρίως στη γεωγραφική περιοχή της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης, την Αίγυπτο και την Τουρκία, και η περιορισμένη έκθεση των ελληνικών τραπεζών σε κινδύνους που σχετίζονται με προϊόντα συνδεδεμένα με την αγορά των στεγαστικών δανείων προς δανειολήπτες χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας των ΗΠΑ.⁸¹

5. Εταιρική κοινωνική ευθύνη

Οι τράπεζες έχουν αποδείξει με συνέπεια τα τελευταία χρόνια ότι αναλαμβάνουν εκτεταμένη δράση στο πλαίσιο της αυξημένης εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τους, με βάση δύο κυρίως άξονες:

(α) Κατ' αρχήν, περιορίζουν, σε εθελούσια, βέβαια, βάση, τα έσοδά τους με την ευνοϊκή τιμολόγηση των υπηρεσιών που παρέχουν σε κοινωνικές ομάδες που εκάστοτε περιέρχονται σε δυσχερή θέση λόγω εκτάκτων συνθηκών (π.χ. σεισμοί, πυρκαγιές, κ.λπ.). Πρόσφατο ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η στήριξη των πυροπλήκτων κατά τη διάρκεια του περσινού καλοκαιριού με τη λήψη άμεσων μέτρων ενίσχυσής τους. Συγκεκριμένα:

- κατέθεσαν η κάθε μια από αυτές, καθώς και η ΕΕΤ, σημαντικά ποσά στο λογαριασμό πυροπλήκτων,
- ανέστειλαν για ικανό χρονικό διάστημα τις δανειακές υποχρεώσεις των πυροπλήκτων,
- δεν εισέπραξαν έξοδα χορήγησης καρτών και δανείων, ενώ τέλος,
- στήριξαν εμπράκτως τον κρατικό μηχανισμό, διατηρώντας τα υποκαταστήματά τους στις πυρόπληκτες περιοχές όλη την ημέρα πέραν του ωραρίου ανοικτά, για την άμεση καταβολή του έκτακτου βοηθήματος.

Ανάλογες ενδεικτικές δράσεις αποτελούν η ενίσχυση των σεισμοπλήκτων, καθώς και η δωρεά ικανότατου χρηματικού ποσού, κατά το παρελθόν, για την ενίσχυση της ελληνικής αστυνομίας με τεχνικό εξοπλισμό.

κλάδο του Χρηματιστηρίου Αθηνών συμπεριλαμβάνεται η MARFIN POPULAR BANK PUBLIC CO LTD (MPB) για την εξαγορά της οποίας η MIG κατέβαλε, έως την 31.12.2007, 494,152 εκατ. ευρώ από τα συνολικά 5.190,0 εκατ. ευρώ αντληθέντα, μέσω της αύξησης του μετοχικού της κεφαλαίου, κεφάλαια. Συνεπώς, ο τραπεζικός κλάδος, χωρίς τα αντληθέντα κεφάλαια της MIG, η οποία δεν εμπίπτει σε αυτόν (εμπίπτει στον κλάδο των εξειδικευμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών), άντλησε μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών κατά τη διάρκεια του 2007, 3.351,9 εκατ. ευρώ (συμπεριλαμβανομένων και των 494,152 εκατ. ευρώ για την εξαγορά της MPB), ποσό αυξημένο κατά περίπου 10% σε σχέση με το αντίστοιχο του 2006 (3.053,7 εκατ. ευρώ).

⁸¹ Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση Διοικητή για το έτος 2007, Απρίλιος 2008, σελ. 161 επ.

(β) Επιπλέον, κατευθύνουν πόρους, οι οποίοι άλλως θα αποδίδονταν στους μετόχους τους, σε συγκεκριμένες εκπαιδευτικές, περιβαλλοντολογικές και, βέβαια, πολιτιστικές δραστηριότητες, περιλαμβανομένων των αθλητικών. Ειδικά σε ό,τι αφορά τις πολιτιστικές δραστηριότητες, η ύπαρξη και λειτουργία μορφωτικών ιδρυμάτων, καθώς οι σχετικές χορηγίες, εκθέσεις και δωρεές αναδεικνύουν τον τραπεζικό κλάδο ως έναν από τους σημαντικότερους αν όχι το σημαντικότερο χορηγό στη χώρα μας.

Κείμενα και μελέτες τεκμηρίωσης

1. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, *Απόφαση αρ. 68*, 31 Οκτωβρίου 2005
2. Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, *Ενημερωτικό Σημείωμα για την Ελληνική Οικονομία*, Μάιος και Δεκέμβριος 2007
3. Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, *Fact Sheet on the Greek Economy*, January 2007
4. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2006-2007*, Φεβρουάριος 2007
5. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2007-2008*, Φεβρουάριος 2008
6. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2007, Ενδιάμεση Έκθεση*, Οκτώβριος 2007
7. Τράπεζα της Ελλάδος, *Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2005*, Απρίλιος 2006
8. Τράπεζα της Ελλάδος, *Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2006*, Απρίλιος 2007
9. Τράπεζα της Ελλάδος, *Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007*, Απρίλιος 2008
10. Τράπεζα της Ελλάδος, *Οικονομικό Δελτίο*, Τεύχος 28, Φεβρουάριος 2007
11. Τράπεζα της Ελλάδος, *Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας – ΣΔΟΣ* (διάφορα τεύχη)
12. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική πολιτική 2003-2004, Το ύψος του δανεισμού και ο βαθμός χρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών: ενδείξεις από τη δειγματοληπτική έρευνα, Τράπεζα της Ελλάδος, Παράρτημα Κεφ. VI*, Μάρτιος 2003
13. Τράπεζα της Ελλάδος, *Δανεισμός και χρηματοοικονομική πίεση στα νοικοκυριά: Έρευνα σε επίπεδο νοικοκυριού*, 24 Μαρτίου 2006
14. Τράπεζα της Ελλάδος, *Δανεισμός και χρηματοοικονομική πίεση στα νοικοκυριά: Αποτελέσματα από τη δειγματοληπτική έρευνα του 2007*, 19 Μαΐου 2008
15. Μαλλιάρopoulos Δ. (2006): *Τραπεζικά επιτόκια και πληθωρισμός: Χρεώνουν οι ελληνικές τράπεζες υπερβολικά υψηλά επιτόκια*; Eurobank Research: Οικονομία και Αγορές, 21 Φεβρουαρίου 2006
16. European Central Bank, *EU Banking Structures*, October 2006
17. European Central Bank, *EU Banking Structures*, October 2007
18. European Central Bank, *Differences in MFI Interest Rates across Euro Area Countries*, September 2006
19. European Commission, *Interim Report II - Current Accounts and Related Services, Sector Inquiry Under Article 17 Regulation 1/2003 on Retail Banking*, July 2006
20. Hellenic Republic, Ministry of Economy and Finance, *Fact Sheet on the Greek Economy*, January 2007
21. International Monetary Fund, *IMF Country Report No. 07/26, Staff Report for the 2006 Article IV Consultation*, January 2007
22. International Monetary Fund, *IMF Country Report No. 08/148, Staff Report for the 2007 Article IV Consultation*, May 2008
23. World Bank, *Doing Business in 2006*
24. World Bank, *Doing Business in 2007 - Overview*

